den trådt i bakgrunnen for prestasjonsgleden i seg selv, følelsen av å gjøre en innsats i samfunnsfellesskapet. - Meget verdifull for fremtidens politikk vil sikkert også det gode samarbeid blisom man er nådd frem til mellom arbeidere og arbeidsgivere. Dette er ingen fremtvungen enighet og ensretting på bekostning av den sosialt og økonomisk svakere. Tvert imot, arbeiderne og deres organisasoner har neppe noen gang spilt en så stor rolle i England som nettopp nå; det gjelder både den politiske ledelse og det praktisk-administrative arbeid. Visstnok arbeider de for å fremme sine egne interesser - ingen legger skjul på det - men det skjer på en lojal måte slik at helhetens interesse ikke lider under det. - Det er i det hele tatt et særkjenne for den engelske arbeiderbevegelse at den aldri har vært doktrinær, og det er typisk at Labour Party aldri har bygd på noe egentlig marxistisk grunnlag, det har alltid vært reformistisk og parlamentarisk. Det henger sammen med typiske brittiske karkatereiendommeligheter, en instinktiv uvilje mot å la seg binde av skjemaer og doktriner, en dyptgående tendens til å behandle det enkelte politiske problem på en praktisk og fordomsfri måte, å bruke common sense. En slik innstilling vil være meget verdifull når det gjelder de oppgaver etterkrigstiden kommer til å stille på den økonomiske og sosiale politikks område. Vil det lykkes å løse den oppgave å skape plan og trygghet i det økonomiske liv uten å ty til diktatur og terrormetoder, da har engelsk politikk gjort sitt mesterstykke, og resultatet kan bli av avgjørende betydning for oss alle. Det er karakteristisk at mitt under krigen er der fremlagt en av de mest vidtgående og konstruktive sosiale reformplaner som har sett dagens lys, Beveridgeplanen, et storstilet forsøk på via sosial forsikring(trygd-systemer) å sikre alle mot de økonomiske konsekvenser av ulykker, sykdom, arbeidsledighet, uførhet etc, idet risikoen fordeles på alle og hele samfundet gjøres solidarisk ansvarlig. Mange av disse oppgaver er for så vidt allerede løst i England(som i Norge), og de eksisterende sosialforsikringer bygges inn i det nye system på en mer rasjonell måte, samtidig som nye felter blir trukket inn. Det kan være meningsforskjell om detaljer i planen, men en rekke av de toneangivende konservative politikere har gitt planens grunntrekk sin tilslutning og det er ingen tvil om at en mektig folkevilje vil drive planen igjennom. På mange andre felter er det også plan og nyskapning. En ulykke som bombeskadene på engelske byer har utløst en meget aktiv interesse for "slum cleaning", boligsak og by-planer, bla. i forbinnelse med en radikalt ny tomtepolitikk. Hele undervisningsvesenet, som har lidt av forskjellige svakheter, blir utbygget og i høy grad demokratisert; det vil bli ganske anderledes lett enn før for begavete, ubemidlete unge mennesker å skaffe seg en utdannelse som svarer til deres evner og muligheter.

Også på det internasjonale område har betydningsfulle planer sett dagens lys. Nok å minne om den foreslåtte nyregulering av råvare-fordelingen mellom nasjonene og om den radikale Keynes-plan som via en internasjonal clearing på basis av en enhetsvaluta, bancor, vil skape betingelser for en langt friere og mer rasjonellt ordnet internasjonal handel. Ikke minst for oss norske er det overordentlig gledelig å se hvilken livskraft og nyskapende vilje det engelske demokrati er i besiddelse av, fordi det både er den stormakt som sosialt og økonomisk står oss nærmest og vår viktigste økonomiske forbinnelse i normale tider. Når vi i gjenoppbygningsarbeidet skal orientere oss internasjonalt, er det ganske klart at hverken tyske, russiske eller amerikanske systemer kan ha så meget å gi oss som det engelske - der er fellesskapet både i lynne, politiske tradisjoner, sosial og økonomisk struktur langt større enn når det gjelder noe annet land utenfor Norden.

- o -

Quislings dementi.

"Ministerpresidenten" personlig rykket forleden ut og dementerte ryktene om at arbeidstjenesten var en form for kamuflert mobilisering. To ting dementerte han ikke. 1) Han dementerte ikke at han hadde lovt Hitler 3 norske divisjoner til østfronten. 2) Han dementerte heller ikke at AT er satt inn i krigsviktig arbeid. Det er nemlig et faktum at gutter fra AT f. eks. arbeider på flyplassen på Flisa. Og dessuten har Quisling noen gang holdt ord?

17 APR. 1944

Mappe 32.
Ekspl. 12. Y.
Dato 1944.
Avd. 3A
Lnr. 04953

UTENRIKSKRONIKKEN

Nr. 3 ---------- 12. april 1944.

UKEN SOM GIKK. (29. mars - 11. april).

ØSTFRONTEN. De siste par ukers russiske offensiv på søravsnittet har kastet tyskerne helt ut av Russland sønnenfor Pripjet og i virkeligheten ført krigen inn i Sørøsteuropa. Merkepelene er Odessas fall og framrykkingen gjennom Karpatene inn i Rutenia, d.v.s. tsjekkoslovakisk territorium, de to store resultater som kronte de russiske kraftanstrengelser i påskeuken.

Mens den russiske offensiv fram til siste uke av mars særlig var preget av 2. ukrainske armes stormløp i sentrum, med angrepsspissen rettet mot Iasi er det i de forløpne 14 dager armeene på fløyene som har kunnet notere de største resultater, 1. ukrainske arme under Sjukov i avsnittet mellom Kamenets Podolsk og Cernauti og Malinovskis 3. ukrainske arme som opererer lengst i sør med flanken støttet til Svartehavskysten. Allerede den 29. mars ble den viktige havneby ved Bug-munningen Nikolajev meldt erobret, et operativt resultat av meget stor betydning idet den russiske flåte her kan få baser som i høy grad vil lette operasionene i det vestlige svartehav og gjøre det ennå vanskeligere enn før for tyskerne å evakuere Krim-styrkene sjøveien. (At også Odessa senere er falt, gir russisk marinestrategi ennå sterkre kort på hånden.) Alt dagen etter kunne Sjukov melde om erobringen av Cernauti, et meget viktig jernbaneknutepunkt, og Kolomyja, begge på baenen Lwow-Ploesti. Det betydde at det faktisk var slått en kile inn mellom de tyske hærgrupper i sørfrontens sørlige og nordlige sektor; deres viktigste rokerings-bane er brutt; de kan bare opprettholde forbindelsen indirekte og ad lange omveier, ved hjelp av (særlig ungarske) baner med til dels meget begrenset kapasitet. Den 30. mars kunne også Konjevs 2. ukrainske arme melde om en viktig seier, erobringen av byen Balta(ikke å forveksle med Balti i Besarabia meget lengre vest, som alt tidligere var tatt).

I dagene som fulgte utfoldet 1. ukrainske arme en livlig offensiv virksomhet sørvest for Dnestrs øvre løp, omringet og erobret Stanislavov og rykket videre fram mot Karpatenes østligste utløpere. Samtidig lyktes en stor knipetang-operasjon som Sjukovs arme utførte i samarbeid med Konjevs styrker med sikte på å avskjære den tyske kile som ennå stod igjen i retning Proskurov. Den 4. april meldtes at de to russiske armeer hadde fått kontakt, og at det innenfor ringen befant seg 15 tyske divisjoner i området ved Skala, en by nær den gamle polsk-russiske grense nordvest for Kamenets Podolsk. Denne tyske styrke, som består av 7 infanteridivisjoner, 1 mekanisert divisjon og 7 panserdivisjoner, går sin tilintetgjørelse i møte; forsøk på å unnsette den har strandet med store tap, og den faste ring om den er trukket tettere og tettere sammen; mange tusen mann av de tyske styrker er alt falt. I det hele tatt har tyskerne hatt meget følelige tap i 1. ukrainske armes avsnitt; Sjukov meldte i begynnelsen av april at i løpet av mars hadde tyskerne i hans sektor hatt et tap på 103 000 i falne og 25 000 fanger, og materiell-tapene var ikke mindre følelige: over 2100 tanks og motordrevne kanoner, 4600 andre kanoner 54 000 motorkjøretøyer, 145 lokomotiver, 272 fly og 436 depoter med forskjellig krigsmateriell. Når man til dette legger tapene på de to andre ukrainske armeers frontavsnitt, får man et inntrykk av hvilen katastrofe mars måned var for tyskerne på søravsnittet, ikke bare når det gjaldt tapt terreng, men også når det gjaldt direkte svekkelse av stridsevnen.

Samtidig med meldingen om de innesluttete 15 divisjoner ved Skala kom meldingen om erobringen på russernes venstre fløy av Rasdelnaja på Odessa-garnisonens nest siste jernbane til Romania. Her ble restene av 5 divisjoner innesluttet; etterat 5000 av disse tropper var falt og 1000 tatt til fange de nærmest følgende dager, overga resten, vel 10 000 mann, seg første påskedag.

Første påskedag - 9. april - brakte også to andre nyheter som nok en gang gjorde den til en merkedag: De russiske armeer gikk på en 100 km. bred front over den gamle tsjekkoslovakiske grense og inn i Rutenia (Karpat-Ukraina), og

lenger øst, i Bukovina og Nord-Moldova nådde de etter erobringen av bla Botosani og Dorohoi fram til Serets øvre løp og tiltvang seg herredømme over denne elvs østbredde i en bredde av 85 km. Samtidig rømmet de tysker styrker Odessa og forsøkte å ta seg vestover langs den dårlige kystjernbane, men ble tilføyd meget alvorlige tap ved Vetatea-Alba(Akkerman), hvor en ferieforbindelse fører over Dnjestr-munningen og hvor framskutte russiske avdelinger allerede hadde fått sitt artilleri i stilling

Noe tegn på avslappelse i den russiske offensiv er ennå ikke å merke. Tvert imot forteller de siste dagers rapporter om nye framganger og nytt initiativ. Det synes å avtegne seg tre tyngdepunkter for øyeblikket: 1) I Karpatovergangene, særlig ved Tatarpasset(Jablonica-passet) i det østligste Rutenia som russerne forserer tross dårlig vær og sterk motstand; (det ble meldt den 10. april at framskutte avdelinger allerede kan se nedover vestskråningen av fjellene). 2) I denne fronts direkte fortsettelse sørover, ved øvre Seret, som russerne har gått over i stor bredde og hvor de alt står i Sør Karpatenes utløpere. 3) På Krim, hvor det er satt inn en ny kraftig offensiv i nord, fra Perekop-eidet og Sivasj-bruhodet; den 10. ble det meldt om en 20 kms framrykking som bragte angepsspissene fram til området nord for Dsjankoi på den sørgående jernbane over Krim; de tyske og rumenske styrker hadde 5500 falne og 1000 fanger. Imens er det russiske flyvåpen og Svartehavsflåten i ferd med å korke igjen alle Krims sjøverts forbindelser. De tysk-rumenske troppers skjebne her synes beseglet, særlig etter Odessas fall; det dreier seg om garnisoner med en samlet styrke av ca. 100.000 mann, foruten ca. 200.000 sårede og rekonvalesenter.

Hva situasjonen på sørfronten forøvrig angår, ser det ut som om tyskerne er så svekket at de først for alvor tenker på å ta opp forsvaret langs en linje Donaumuningen-Seret-Karpatene, Med Lwows festninger som et ankerpunkt på venstre flanke, eventuelt med Przemysl som en replistilling Høyre flanke skulle ha et forholdsvis godt feste i Donaumuningens sumper og deltaland, hvor større angrepsoperasjoner skulle synes utelukket. Linjen har også ellers mange fordeler; den er den korteste som gis, slik situasjonen nå har utviklet seg, og den har i Karpatenes fjell (omkring 2000 m. o. h., passhøyder: 600-1000 m.) en god naturlig sperrestilling, særlig mot panseravdelinger og motoriserte tropper. Linjens svakeste punkt er slettelandet mellom Donau og de Transilvanske alper; her fins det riktignok rumenske festninger (bl.a. Galati og Focsani), men deres verdi overfor en moderne offensivarme som den russiske er tvilsom; viktigere er det at russerne her bare vil ha et smalere område for utviklingen av sine styrker.

Men Donau-Karpaterlinjen byr også på adskillige risikomomenter for den tyske overledelse. For det første blir forbindelsene med Krim så dårlige over denne lange avstand at man neppe kan gjøre seg noe håp om å redde de 300 000 mann der og deres materiell. For det annet får russerne fra framskutte flybaser en meget kort vei til de livsviktige rumenske oljekilder og til de ikke mindre vitale kommunikasjonslinjer gjennom Polen og Romania. For det tredje er det klart at Donau-Karpaterlinjen er den siste linje hvor et noenlunde solid forsvar av hele Balkan kan etableres. Lykkes det russerne å gjøre et virkelig gjennombrudd også av denne linje, vil det meget snart kunne få de mest skjebnesvangre konsekvenser av såvel militær som krigsøkonomisk art. Mens tyskerne således hittil under den russiske storoffensiv har kunnet føre en stort sett oppholdende strid og gitt slipp på terreng heller enn å engasjere seg med sine hovedstyrker i avgjørende kamper, står de nå i en stilling med meget begrenset strategisk dybde. Alt tyder derfor på at de her må ta en avgjørende strid og om nødvendig sette inn sine strategiske reserver. Det er neppe en situasjon som smaker den tyske overledelse, hvis bestrebelser i den siste tid nettopp synes å ha gått ut på å styrke den sentrale strategiske reserve og garnisonene i vest og sør for å være klar til å ta kampen opp på den annen front. Meget synes også i øyeblikket å peke mot større engelsk-amerikanske operasjoner i nær framtid, ikke minst i Middelhavsområdet hvor bla. Sardinia og Korsika har gjennomgått en offensiv oppladning; meget synes også å tale for operasjoner mot Balkan fra vest, i samvirke med Titos pertisanstyrker, og koordinert med et russisk dobbeltstøt mot Ungarn og Romania.

Allerede forsvaret av Donau-Karpaterlinjen mot en fortsatt russisk offensiv synes å stille krav til de tyske (og vasall-) styrkene som vanskelig kan møtes uten at man trekker på den strategiske reserve. Fronten som får en bredde av ca. 800 km , vil antagelig kreve noe slikt som 100 divisjoner. Så vidt man kan bedømme det, vil von Mannstein foruten sin egen "Heeresgruppe Süd" på kanskje 60-70 divisjoner trenge alle de rumenske og ungarske stridskrefter samt de tyske tropper i Romania til oppgaven. og enda er da regnet med forutsetninger som sikkert ikke holder stikk. V. Mannsteins armeer er nemlig meget sterkt medtatt etter de siste ukers kamper, de har lidt meget store tap både i mannskap og materiell og er utmattete; de trenger tid både for hvile, reorganisering og nyutrustning. At de i den nærmeste framtid kan danne ryggraden i et Karpater-Donau-forsvar synes utelukket; nøkternt regnet vil det derfor oppstå behov for ytterligere ca. 20 divisjoner av friske tropper. De kan neppe taes annet steds fra enn den strategiske reserve, for å svekke seg i Jugoslavia, Hellas eller Bulgaria våger tyskerne under de foreliggende omstendigheter neppe. Da den strategiske reserve er anslått til 40-50 divisjoner, vil det si at den i så fall blir redusert til bortimot det halve. Det er et lite ønskelig perspektiv for den tyske overledelse, som øyensynlig regner med opprettelse av den annen front i forholdsvis nær framtid. Og dessuten er det den tvilsomme faktor i regnestykket at det nok er så som så med de ungarske og rumenske troppers kampverdi og stridsvilje.

Det er antagelig på bakgrunn av slike betraktninger at russrene uten opphold har gitt seg i kast med oppgaven å forsere Karpatene, en i og for seg meget krevende militær oppgave. Under forrige verdenskrig gjorde de russiske armeer gjennom 1914-16 voldsomme forsøk på å tiltvinge seg adgangen til Ungarns sletter gjennom Karpater-passene, men ble slått tilbake med store tap. Hvis foretagendet lykkes nå, vil det si at den tyske armes slagkraft er svekket på en helt avgjørende måte. Hittil i denne krig har nemlig høye fjellkjeder vist seg å være meget vanskelige å forsere for angriperen, og det er meget vanskelig for russerne i de smale, ville fjelldalene å utfolde sin tallmessige og ikke minst materielle overlegenhet(f.eks. i tanks). Hva de disponerer over av trenede fjelltropper, er heller ikke kjent. På den annen side har de god støtte i rutenske friskarer som opererer i tyskernes rygg; det heter at Karpatene er en eneste stor partisanleir, og den tsjekkoslovakiske regjering i London har gitt sitt folk ordre om å gå over fra den passive motstand til aktiv gerilja. I alle tilfeller må man i spenning imøtese de nærmeste ukers begivenheter på det sørøsteuropeiske krigsteater, både når det gjelder kampene i Karpatene og når det gjelder et eventuelt støt sørover av Konjevs og Malinovskis armeer, fra Iasi-Chisinau mot Galati-linjen, en eventualitet som unektelig er meget nærliggende etter den forholdsvise ro som har hersket på sentralavsnittet de siste par uker. De siste dagers voldsomme kamper om Iasi betegner kanske opptakten. Det kan også tenkes at Karpater-offensiven vesentlig er ment som en avledende operasjon. Kommer der til en vestalliert invasjon og/eller politiske komplikasjoner blandt vasall-statene, kan meget vidtgående perspektiver åpne seg. En øket aktivitet fra Titos side er også et tankevekkende trekk i bildet; han har nå fått kontakt med partisanene og andre tyskfiendtlige elementer både i Hellas Jugoslavia, Bulgaria, Romania og Ungarn og har dermed utstrakt sin politisk-militære virksomhet til hele Sørøsteuropa.

LUFTKRIGEN har vært intens også i de siste par uker. I Tyskland er det fortsatt særlig flyindustrien som har vært utsatt for angrepene. Braunschweig har hatt to store amerikanske dagangrep: ved angrepet påskeaften var det satt inn 1000 fly; 149 tyske jagere ble skutt ned, mens amerikanerne under denne og andre operasjoner tapte 59 fly. Et meget stort britisk angrep ble rettet mot Nurenberg natten til den 31. mars, med forholdsvis betydelige tap: 79 fly. Oppsiktsvekkende var et amerikansk dagangrep på Østpreussen og Posens flyindustrier første påskedag, gjennomført av 500 flygende festninger og Liberators eskortert av 1000 jagere! 63 tyske jagere ble skutt ned, mens de alliertes tap var 42 maskiner. Ellers har det vært vidt spredte operasjoner mot mål i Tyskland og de besatte områder, særlig Frankrike(Pas de Calais, jernbaneknutepunkter, fabrikker). Et bemerkelsesverdig trekk i utviklingen har vært de siste ukers flyoperasjoner mot kommunikasjonssentrer i Sørøsteuropa, Budapest (1000 tonn bomber 3, april og nye store angrep natten og dagen deretter), Bu-

curesti (hvor 800 tankvogner lastet med bensin ut jorde et takknemlig objekt) Ploesti (hvor det ble gjort stor skade både på oljeraffineriene og jernbaneanleggene), Zagreb og andre viktige punkter i Jugoslavia, Sofia etc. For første gang under krigen har det britisk-amerikanske flyvåpen fra sine egne baser kunnet slå til i direkte samarbeid med de russiske offensiv-operasjoner, og man forutser at de russiske armeer i nær framtid vil kunne få vestalliert flystøtte i selve frontlinjen. Den 4. april ble det videre meldt om en meget vellykket britisk angrep mot "Tirpitz" i Altafjord. Det tyske slagskip ble sterkt skadet under et torpedoangrep av engelske dvergubåter den 11. spt. ifjor, og har siden ligget ukampdyktig. Det lot nå til at det hadde lykkes tyskerne å reparere det provisorisk, slik at det kunne tas ned til Tyskland til dokksetting. Det har det engelske luftvåpen satt en stopper for gjennom den største operasjon fra hangarskip som hittil har vært foretatt i Atlantern. Flyene kom i to bølger, med en times mellomrum, og fikk inn 24 treffere, 4 med panserbrytende bomber. Store bombe-branner og eksplosjoner kunne iakttas, både midtskips, på for- og akterdekk og i kanontårnene, og da siste bølge av angripende fly forlot slagskipet, sto det tydeligvis på grunn.

I DET FJERNE ØSTEN har det vært rettet en serie heftige flyangrep mot den store japanske flåtebasis Truk og andre støttepunkter, bla. Palau. Et avangrepene kostet japanerne 25 skip. På New Britain har japanerne måttet oppgi ytterligere to støttepunkter, og synes nå å falle tilbake mot Rabaul, hvor antagelig de siste kamper blir utkjempet. På Marshalløyene, i den nordlige del av Salomon-arkipelet og i Bismarck-arkipelet befinner ca. 100 000 mann av de japanske styrker seg i en fortvilet situasjon, avskåret som de er fra praktisk talt alle tilførsler sjøverst som gjennom luften etterat de allierte har besatt øyene rundt omkring og effektivt avpatruljerer området med fly og flåtestridskrefter.

FRA FRONTEN I ITALIA er det ikke noe nytt av betydning.

POLITISK har de siste uker vært forholdsvis begivenhetsløse, men det knytter seg adskillig spenning til de finsk-russiske forhandlinger. Kontakten mellom de to regjeringer var ganske riktig ikke helt brutt. Paasikivi og Enckell har vært i Moskva og kommet hjem med modifiserte forslag, eller iallfall klarere formuleringer. Hva de går ut på, er ennå en hemmelighet, men det antydes bla. at russerne ikke forlanger internering, men bare isolering av de tyske styrker i nord, at de vil gi avkall på Hangø(og muligens Viborg?), at kravet om utlevering av krigsfanger og internerte russiske borgere ikke omfatter flyktninger fra Ingermannsland og Estland og at russerne muligens ikke vil kreve Petsamo. På den annen side skal russerne ha stipulert en temmelig stor erstatningssum, svarende til 2 1/2 milliard kroner, å erlegge i form av varer i løpet av en femårsperiode.

Den svenske presse ser ikke optimistisk på fredsmuligheter, men understreker at det er et voksende ønske i det finske folk om å få slutt på krigen; det gir seg bla. uttrykk i en økende opposisjon mot krigspolitikeren Tanner innenfor hans egen sosialdemokratiske parti, og i en tildels ganske skarp kritikk av regjeringens censur- og propagandapolitikk i den sosialdemokratiske og liberale presse. Det er tydeligvis allerede at de tidligere fredsforhandlinger, offentliggjørelsen av de russiske krav og de inntrengende råd fra andre makter, særlig Sverige, om å godta dem, har vært en alvorlig vekker for finnene som på mange måter hadde latt ønsketenkningen og censuren farge sine forestillinger om krigssituasjonen i sin helhet. Kong Gustavs intervensjon som ble sent kjent, har først nå fått høve til å virke, og det samme gjelder vel den militære katastrofe tyskerne har vært utsatt for på sørfronten og som ennå ikke var kommet til full utvikling da finnene sist tok standpunkt.

Hva russerne angår, kunne meget tale for at de nå ikke lengre var så ivrige etter å rive Finnland ut av krigen og derfor vil strekke seg lengst mulig: Ungarn, som vaklet og hvor en rimelig finsk fred måtte forutsettes å få stor propagandavirkning, er i mellomtiden besatt av tyskerne. Imidlertid kan jo ennå en rimelig russisk-finsk separatfred få stor betydning politisk i Sørøsteuropa, også i Romania og Bulgaria, og hvis ryktene om de russiske lempninger er riktige, tyder de på at Moskva fremdeles legger vekt på det finske spørsmål. Men fristen for finnene begynner å bli knapp.

Den politiske og diplomatiske situasjon i Syditalia.

Midt i mars iår skjedde det en diplomatisk begivenhet av første rang i det befridde Italia, som med en gang skapte den største forbauselse og forvirring i allierte kretser og som også fikk innenrikspolitiske følger i Syditalia. Det hele skjedde som lyn fra klar himmel nettopp fordi det var så uventet at utspillet kom fra den kant det gjorde: Moskva utvekslet diplomatiske sendemenn med Badoglioregjeringen. Det betydde at den russiske regjering øket Badoglioregjeringens prestige og , i hvert fall inntil videre, anerkjente denne regjering som representant for det italienske folk, som gjennom revolusjonen hadde kvittet seg med fascismen og som etter bruddet med Tyskland var blitt medkrigførende. Dette er på en gang både riktig og selvmotsigende. Badoglio bærer jo på sine skuldre både ansvar for fascismen og æren for revolusjonen. Det virker som om han er en av de få nulevende italienerne i Syditalia som besitter virkelige administrative og politiske evner. Antagelig ligger grunnen til dette i de 25 års fascistregime, som har berøvet den nulevende unge generasjon enhver chanse til politisk modenhet. Kanskej nettopp derfor er der en så stor bitterhet innen de demokratiske italienske bevegelser mot Badoglioregjeringen. Nu skulle da iallfall det italienske folk få anledning til å styre seg selv - til å bli politisk utviklete og ansvarsfulle mennesker. Det hevot seg et sterkt krav om at Badoglio og kong Victor Emanuel skulde fjernes, og for et par måneder siden kom dette til uttrykk i en resolusjon forfattet i Bari av representanter for de forskjellige partier i det frie og det tyskbesatte Italia. Churchill uttalte i den anledning at når Rom ble befriet, trodde han det vilde by seg anledning til å danne en nasjonal italiensk regjering men inntil da måtte Badoglio benyttes. Det var særlig manglen på virkelig kompetente krefter blandt de demokratiske lederne som gjorde seg gjellende, - og dessuten var Rom det administrative centrum som var nødvendig for en uøvet og ukjent regjering. - Men at der nu var vokset frem en helt ny motstandskraft og en indre trang til selvstendighet i det italienske folk, viser den generalstreik som bredte seg i Norditalia i første halvdel av mars. Dette var en meget stor innsats, og der deltok offisiellt 500 000 arbeidere i streiken, men i virkeligheten dro den mange ganger dette antall med seg.
På et avtalt klokkeslett.en formiddag i mars ulte fabrikksirenene, og arbeiderne strømmet ut på gatene og gikk rolige hjem. Det kom vepnete trussler fra myndighetenes side, hvilket ble besvart på samme måte av arbeiderne. Ledelsen for streikebevegelsen fremsatte følgende krav til de nazistiske og fascistiske myndigheter: 1) Tyskland skal avstå fra ytterligere deportasjon av arbeidere, 2) Fascistregjeringen skal avstå fra tvangsmessig utskrivning av rekrutter til arbeidsmobilisering... 3) Ærnæringssituasjonen må øyeblikkelig bedres for arbeiderne, 4) Alle arresterte arbeidere frigis - og de til Polen deporterte sendes hjem. I hvor høy grad de oppnådde noe av dette er uvisst, men arbeiderne oppnådde noe meget stort, nemlig en følelse av sterkt samhold seg imellom i den felles kamp mot tyrraniet. Dette gav seg også uttrykk blandt arbeiderne i Syditalia, idet det ble forberedt en dags arbeidsstans i ikke krigsviktige bedrifter som en sympatidemonstrasjon for arbeiderne i nord. Generalstreiken ble avsluttet etter ordre fra streikeledelsen, og de italienske arbeidere hadde for første gang på 25 år fått erkjenne at det er mulig å trosse diktaturets makt om man bare satte noe inn på det og stod sammen.

Under denne smertefulle og vanskelige gjenfødelse av det våknende italienske demokrati hersker der nok ikke så liten utålmodighet og også bitterhet hos en del av det italienske folk mot vestmaktene fordi disse fortsatte å benytte Badoglio. Noen hadde sittet årevis i konsentrasjonsleire for sine demokratiske prinsippers skyld - andre hadde maktet å holde de demokratiske rettigheter og plikter levende under overflaten av alle disse års trykkende og kvelende fascistregime. Det var mennesker som hadde lidt for sin og vår alles felles sak. Men nettopp fordi deres stemme ikke var blitt hørt i Italia, og fordi deres innsikt i diplomatiet og statsapparatet var mangelfull, så fikk de ikke sjansen ved siden av tidligere fascistiske diplomater og militæreksperter, som selv bærer meget av skulden for deres undertrykkelse.

Dersom et land følger en utpreget usentimental realpolitikk, så vil det i denne skjebnesvangre krigstid i første rekke søke å finne fram til størst mu-

lig slagkraft og konsentrasjon, også inn n politikken og diplomatiet, selv om det skjer på bekostning av de ideologisk retlinjethet. Russland følger en slik linje. I sine studier av italienske forhold har formodentlig den russiske representant Vishinsky innsett hvilken styrke som lå i Badoglio-regjeringens sikre grep på statsapparatet og diplomatiet. I slutten av mars var lederen for kommunistbevegelsen i Italia på besøk i Moskva, og efter hans tilbakekomst hendte så det bemerkelsesverdige at de mest antifascistiske grupper oppfordret alle demokratiske partier til å legge ned stridighetene med Badoglio-regjeringen og gå inn for samarbeid. Det kan være grunn til å prøve å få tak i de årsaker som har drevet Russland til å innta denne diplomatisk vennlige holdning overfor Badoglioregjeringen. I italienske kretser mener man at det står i forbinnelse med det russiske krav om italiensk flåte-tonnasje, og med utviklingen på Balkan. På den annen side har Badoglio under sine anstrengelser sikkert hatt de 100000 italienske krigsfanger i Russland for øyet. Den nye utenrikspolitiske situasjon i Syditalia har også hatt en annen viktig konsekvens, nemlig at det er blitt åpnet diplomatiske forbinnelser mellom Badoglioregjeringen og marskalk Tito. En representant for Tito er ankommet til Bari og fått kontakt med den italienske regjering, og Badoglios minister hos Tito er utnevnt. Hvis det blir dannet en ny jugoslavisk regjering under kong Petens Londonopphold, vil den sansynligvis ta sete i Syditalia og slik oppnå nær kontakt med Jugoslavia.

Meget av æren for denne Badoglioregjeringens prestigevinning tilskrives chefen for det italienske diplomati: Renato Prunas. Prunas er yrkesdiplomat og var ved krigsutbruddet 1940 italiensk charge d affaires i Paris. Da revolusjonen i Italia fant sted var Prunas italiensk minister i Lissabon og spillet en stor rolle under de preliminære forhandlinger med de allierte. Etter tyskernes okkupasjon av Rom besluttet Badoglio seg til å gjøre Prunes til chef for utenriksdepartementet. Prunes er vel anskrevet i franske kretser og man anser at det innen kort tid kommer til å opprettes normale forbindelser mellom Algier og Badoglioregjeringen. - Det ser ut som om sneballen har begynt å rulle og har vanskelig for å stoppe. Kan vestmaktenefortsette sine forbindelser med Syditalia bare gjennom det allierte konsultative råd og kontrollkommisjonen, eller må de følge med i de diplomatiske håndsrekninger til Badoglio-Italia? Situasjonen er kinkig. For det første fordi de italienske antifascisters forskjellige grupper allerede er uenige - i hvor høy grad vites ikke - så vestmaktene kanskje ikke kan regne med noen innenrikspolitisk forsoning i Italia hva de enn foretar seg. For det annet vil de nødig følge Russlands handlingssett her, selvom de derved kunne oppnå en øyeblikkelig utenrikspolitisk klarhet og enighet. Russland handlet nemlig på egen hånd uten først og forhandle med vestmaktene i dette spørsmål, - en fremgangsmåte som er blitt kritisert i London og Washington. Russland på sin side fremhever at de skred til handling efter Churchills uttalelser i underhuset til marskalk Badoglios favør. - Hvorledes den politiske og diplomatiske situasjon nå enn utvikler seg i Italia, så er de fascistiske tendenser i folket for lengst utslukket, og problemet er av praktisk natur: hvorledes og når skal den effektive administrative kontroll overføres fra en gruppe generaler til en samling menn, som kan ansees for å være representative for det som en korrespondent i Times kaller "den demokratiske understrøm som bærer det italienske folk". Denne strøm erkjennes fullt ut i England som en betydningsfull faktor. I sammenlikning med den, sier samme korrespondent, "er de nuværende stridigheter mellom de demokratiske partier i Syditalia bare krusninger på overflaten

- o -

Norge og Norden

var titlen på en artikkel som ble offentliggjort i en navnløs "illegal" avis forleden. Vi tillater oss her å gjengi artikkelen:

"Det er naturligvis for tiden ikke mulig i detalj å trekke opp retningslinjene for norsk utenrikspolitikk etter krigen. Dertil er det ennå for mange ukjente og usikre faktorer i regnestykket, både når det gjelder selve fredsoppgjøret, den nye internasjonale organisasjon og det fremtidige forhold mellom stormaktene. Enkelte ting synes imidlertid alt nå å være på det rene, f. eks. at Norge ikke kommer til å vende tilbake til den isolasjonistiske nøytralitetspolitikk fra før 1940. Likeledes må man forutse at Norge på en langt mer direkte måte enn før kommer til å stå i kontakt med etterkrigstidens ledende stormakter, U.S.A., Russland og Det britiske samveldet. Og det er en selvsagt ting at vi av all vår kraft kommer til å delta i arbeidet for å bygge opp en mellomfolkelig rettsorden. Men hvilke omvekslinger som enn kan komme til å finne sted, så er det visse konstanter en kan regne med, og til dem hører de geografiske faktorer. Geografisk - som historisk - er Norge en del av Norden; det må vi ikke glemme for den kjennsgjerning at vi er en Nordsjøstat og en Atlanterhavsstat. Vi vil ikke med dette gjøre oss til talsmann for en nordisk regionalisme, for bestrepelser i retning av å skape en fastere sammensveiset nordisk blokk med større eller mindre fellesskap i utenriks- og militærpolitikk, økonomisk amalgasjon o.s.v., tanker som under krigen særlig har funnet talsmenn i Sverige. Så vidt vi iallfall kan se idag vil det neppe være praktisk politikk, av årsaker det her vil føre for langt å gå inn på.

Men samføring er en ting, samarbeid noe annet. Det er ganske klart at vi ikke kan melde oss ut av Norden. Vi er og blir knyttet til land som Sverige og Danmark med geografiske, historiske. økonomiske, kulturelle og språklige bånd. Uansett hvilken form det nye nasjonenes samfunn kommer til å få og uansett om egentlige regionale sammenslutninger kommer til å spille noen rolle eller ikke, er det innlysende at vi av praktiske grunner må finne en løsning på det nordiske problem, og etablere et godt forhold til våre nærmeste naboer.

Å gå nærmere inn på forholdet til Finnland og Island idag har liten hensikt. Finnlands skjebne og rolle i fremtidens Norden er, slik situasjonen ligger an, hyllet i en tåke av gåter og uvisshet, og så vel geografiske som andre grunner gjør at forholdet mellom Norge og Island har mindre realpolitisk betydning.

Det psykologiske grunnlag for forståelse mellom Norge og Danmark er det beste. De gamle friksjonsmomenter og den skuffelse som utviklingen i Danmark i den første tid etter 9. april vakte på enkelte hold i Norge, er fullstendig været bort etter de senere tiders begivenheter. Den felles innsats og de felles prøvelser har - tross avsperring i rommet - ført de to folk nærmere hverandre enn noen gang siden 1814, i gjensidig beundring, i gjensidig medfølelse og i gjensidig tillit.

Betydelig mer problematisk er forholdet til Sverige. Det er neppe for meget sagt at hos en meget vesentlig del av det norske folk er stemningen overfor Sverige bitrere enn den har vært noen gang siden 1905. Det tjener ikke til noe å skjule det, og det er heller ikke noen grunn til å dekke over at enkelte sider ved svensk politikk under krigen har vært egnet til å skape alvorlig misstemning i Norge; det gjelder både ord og handlinger. At det når tiden kommer, må taes et oppgjør om disse ting, er klart. Det er nødvendig å rense luften ved å snakke åpent om tingene - og det kan vel også være at vi, når kortene blir lagt på bordet, vil kunne se med større forståelse på enkelte av de fenomener som i de siste år har forbitret våre følelser overfor (iallfall det offisielle Sverige). I mellomtiden er det viktig at vi ser så nøkternt på det svenske spørsmål som mulig og ikke lar en affektbetonet uvilje ta overhånd. Det er vår plikt ikke å stirre oss blinde på enkelte utslag av den svenske utenrikspolitikk, som vi finner har skadet norske interesser, men søker å danne oss et helhetsbillede av vårt nabolands situasjon i krigsårene, dets militærpolitiske isolerte og utsatte stilling, tyngden av det trykk og det dødelige alvor i de trusler det har vært utsatt for, dets handels- og forsyningspolitiske stilling i et "rom" som har vært behersket av tyskerne o.s.v. Ville Norge ha stillet seg annerledes?

Vi skal heller ikke glemme det storstilte humanitære arbeid som er gjort for Norge - et konkret utslag av disse følelser. Norgeshjelpen har kunnet disponere større summer enn noen annen innsamling i Sverige, Finnlandshjelpen ikke unntatt, og det har gått en stadig strøm av mat, klær, medisiner osv.

Ingen kan heller være blind for hvilken praktisk betydning det har hatt i disse frihetskampens og den kvelende undertrykkelsens år at vi i øst har hatt landfast nøytralt territorium, og at svenskene ikke bare har tatt imot 20000 flyktninger, men også - tross trusler og påtrykk - har gitt norske myndig-

heter høve til å utøve sin virksomhet på svensk grunn (legasjonen og det arbeid som har vært knyttet til den, flyktningekontoret, utdannelsen av norske politiavdelinger i svenske leire og til deling med svenske instruktører osv). Det har ikke vært ringe aktiva for oss.

Dette er bare noen spredte trekk i bildet. Helt kan ikke regnskapet gjøres opp før etter krigen, både fordi vi først da får det fullstendige materiale til bedømmelse av det som er skjedd og fordi det ennå kan oppstå situasjoner hvor Sveriges holdning kan få avgjørende betydning. I alle tilfelle bør vi vokte oss for å gro fast i utelukkende negativ innstilling overfor Sverige. Vi har og kommer til å få en 1500 km. grense til dette land, og det ligger like meget i vår som i Sveriges interesse å legge forholdene til rette for et harmonisk samliv på halvøya. Det betyr ikke at vi skal tie våre følelser i dette eller hint spørsmål ihjel. La oss snakke ut, som det høver seg mellom venner. Vi har rett til å kritisere. Men vi har også plikt til å søke å forstå."

- o -

Syntetisk gummi.

Amerikas og verdens største gummifabrikk er nå kommet i drift. Fabrikken ligger i Institute i West Virginia og har en kapasitet på 90ooo tonn gummi om året. Det er nesten en sjettedel av Amerikas behov i normale tider og er like meget som 100ooo malajiske innfødte klarer å få ut av 18 millioner gummitrær. Andre fabrikker blir satt igang etterhvert i Louisville, Los Angeles etc. I januar 1944 var den samlete kapasiteten oppe i 750ooo tonn om året, 25% mer enn Amerika før krigen kjøpte fra plantasjene i Det fjerne Østen. Den nye gummiindustrien er et enormt industriellt projekt. USA vilde på mindre enn to år skape en fullstendig ny industri, som skulle fremstille nok gummi til de enorme krigsbehovene. Det var omtrent som om de amerikanske industrimennene hadde besluttet seg til å bygge opp automobilindustrien på to år istendefor 40. Men selv om projektet så svimlende ut, var det ikke noe valg. Hver "flygende festning" trenger mer enn 1/2 tonn gummi, hver stridsvogn nesten ett tonn og et slagskip 75 tonn. Amerika måtte ha gummi - eller tape krigen.

Nå er det helt på det rene at Amerika selv kan dekke sitt gummibehov. Oppgaven er blitt løst fordi den amerikanske ingeniørvitenskap har satt alle kluter til for å løse den og fordi de statlige og industrielle instanser har arbeidet utmerket sammen. - Men er denne hjemmegjorte gummien like god som naturgummien? Ja, den skal være det, på mange måter til og med bedre. Gummitreet gir bare en slags gummi, men det er mange forskjellige slags syntetisk gummi, som bla. er bedre enn naturgummien til flygemaskinhjul etc. De 30ooo forskjellige artikler som nå lages av gummi, krever alle mulige ulike egenskaper og den syntetiske gummien blir gitt de egenskaper som trengs. Neopren, tiokol, buna-s og chemigum som noen av markedsproduktene kalles er slett ikke like. Fabrikken i Institute lager buna-s. Etter den metoden som anvendes nå fremstilles butadien (somer et av hovedstoffene i buna-s) av alkohol, som fåes ved å brenne mais. Det går barelitt over 40 kg. mais for å lage gummi til et bildekk, og de 700ooo tonn som Institute-fabrikken sluker om året utgjør bare en prosent av den normale amerikanske maishøsten. Men kemikerne er ikke så nøye med hva de fremstiller kunstgummi av - poteter, sukker, tre eller petroleum; alt kan forvandles til bildekk eller golfballer. - I Institute ble det besluttet at buna-s skulle lages av alkohol for å få produsert mest mulig gummi. Da staten tok hånd om den syntetiske gummien, planla man først et anlegg som skulde skaffe 10ooo tonn butadien om året. Siden er siffrene blitt fordoblet flere ganger. Anleggene ble ferdige på 11 måneder trassi mange vansker. Hundre konstruktører var i arbeid. Når det ikke var mulig å skaffe de nødvendige materialer, fant de på surrogater Var det et apparat som ikke var å få, bestillte de delene og satte det sammen selv. De unge kemikerne arbeidet gjennomsnittelig 70 timer i uken i et helt år. Og den første vinteren frøs veskene i de nye ledningene. Materien satte seg imot på alle måter, men den ukulige menneskelige energien ga seg ikke. Anleggene ble ferdige. Man får et inntrykk av størrelsen når man hører at vanntilførslen til fabrikken ville være nok til en millionby.

- o -

22 APR. 1944

Mappe 32.
Ekspl. 4.
Dato 19.4.44
Avd. 3A 4982

UTENRIKSKRONIKKEN

Nr 4 ---------- 19 april 1944.

UKEN SOM GIKK (12. - 18. april).

ØSTFRONTEN. Den militære hovedbegivenhet i siste uke er erobringen av Krim som har foregått i et enestående tempo. Offensiven satte for alvor inn forrige mandag (10. april) fra tre punkter, Perekop-eidet og det noe østligere Sivasj-brohode i nord og Kerts-brohodet i øst. Støtene nordfra ble ført av 4. ukrainske arme under general Tolbuchin, mens general Jeremenkos tropper angrep fra Kertsj. Allerede i første omgang kunne russerne melde om erobringen av Armjansk, sør for Perekop, og fikk dermed høve til å utvikle sine styrker, likesom det snart oppnåddes kontakt mellom Perekop og Sivasj-gruppen. Tirsdag falt jernbaneknutepunktet Dsjankoi og byen Kertsj, som var sterkt befestet, og dermed var det operative grunnlag tilstede for en opprulling av de tysk-rumenske stillinger i sin helhet. De nordlige og østlige sperrestillingers fall kom utvilsomt langt tidligere enn den tyske ledelse hadde beregnet; det viste bla. de omfattende forberedelser tyskerne hadde truffet for å evakuere ikke bare tropper men også store mengder materiell (bla. demonterte maskiner) som nå ble liggende igjen langs transportlinjene. Da den russiske offensiv i midten av uken kom til full utfollelse brøt den tysk-rumenske motstand fullstendig sammen i løpet av et par dager. Torsdag den 13. falt Feodosia, Jevpatoria og Simferopol, dagen etter Bakhtsjisarai på jernbanen til Krim, samtidig med at de russiske armeer oppnådde kontakt. På fire dager var dermed 3/4 av Krim på russernes hender, en briljant militær prestasjon. Den 16. falt den siste større by tyskerne hadde igjen ved siden av Sevastopol, Jalta, og samtidig ble striden ført inn i festningsbyen Sevastopols forsteder. Det antall fanger som inntil da var tatt ble oppgitt til 40.ooo. Dertil kommer store tap i falne, og betydelige grupper som er isolert i skogene på det indre av halvøya gir sin tilintetgjørelse imøte. Evakueringsforsøk som er gjort fra Sevastopol og andre havnebyer, er blitt knust av russiske fly- og flåtestridkrefter, og rapporter melder om tusener av lik som er drevet opp på stranden. Om Sevastopol muligens ennå kan holde noen tid, er de 4 tyske og 7 rumenske divisjoner på Krim redningsløst fortapt, for noen evakuering under de nåværende forhold er umulig; Sevastopols havn er fullstendig ubrukelig, og russiske flåtestridskrefter behersker til overmål farvannet utenfor. Man har hittil ikke hørt noe om de tallrike sårede og rekonvalesenter som var anbrakt på Krim, opprinnelig omkring 200.000; det er mulig at det til en viss grad er lyktes å evakuere dem, men meldinger gjennom den senere tid synes å tyde på at det bare har kunnet ske med store tap tilsjøss.

Russernes raske og overveldende seir over Krims 11 divisjoner er meget bemerkelsesverdig, et nytt vitnesbyrd om aksestridskreftenes raskt synkende kampverdi på østfronten. Riktignok var flertallet av forsvarerne rumenere, men når det kommer til stykket utgjør de rumenske tropper en ikke uvesentlig del av de styrker Tyskland kan stille for forsvaret av Balkan, og tapet av 7 divisjoner betyr en meget alvorlig årelating for den allerede tidligere sterkt medtatte rumenske hær; antagelig representerer de en fjerdedel av den nåværende feltstyrke. Det er en katastrofe som også kan få politiske ettervirkninger i det hardt prøvete land. For tyskerne må det raske sammenbrudd på Krim ha vært en meget følelig skuffelse; de hadde tydeligvis tidligere regnet med å holde halvøya en rom tid framover og omtalte den som en kjempemessig hangarskip og overhodet som en flanketrussel mot de russiske sørarmeer; det var Odessas overraskende fall (den ble slett ikke "planmessig rømmet", men erobret ved stormangrep under forbitret motstand) som gjorde stillingen på Krim uholdbar. For russerne betyr erobringen av Krim ikke bare at hele det sørlige Russland er renset for fiender; resultatet fører også til frigjøring av ganske betydelige troppestyrker som nok vil trenge en tid for omgruppering, men som så vil representere et ikke uvesentlig krafttilskudd til de russiske offensivstyrker for nye tiltak - på hvilken front skal vi senere diskutere.

På søravsnittet forøvrig har uken vært preget av operasjoner på begge fløyer i Bessarabia-Moldova-fronten. Konjevs 2. ukrainske arme som hadde

gått over Seret, tatt Pacsani og nådd fram til Sørkarpatenes østskråninger, har foretatt en svingning i sørlig retning og presser på i avsnittet ved Roman-Iasi. Malinovskis 3. ukrainske arme som tok Odessa, har renset hele området øst for Dnjestrs nedre løp og bla. tatt Ovidiopol og Tiraspol(den 13.). Mandag den 17. ble det så meldt at disse styrker hadde gått over nedre Dnjestr på bred front, bla. i Tiraspol-sektoren. Ser man 2. og 3. armes operasjoner i sammenheng, avtegner det seg to konvergerende støtretninger for den nyeste russiske offensiv på sørfronten: 2. arme presser på i sør-sørøstlig retning fra Roman-Iasi-avsnittet, à cheval langs Seret, mens 3. arme støter fram i Tiraspol-Chisinau-sektoren og formentlig vil svinge sørøstover, slik at de tysk-rumenske styrker i det sørøstlige Besarabia trues med omklamring; en kolonne støter også fram i retning av Chisinau, Besarabias hovedstad, som i likhet med Iasi og Roman er gjort til en av tyskernes sperrestillinger; hensikten er å vinne tid for organiseringen av den nye forsvarslinje som kommer til å gå fra Donaumunningen over Seret til Karpatene, med befestningene ved Galati som sentrum; dette punkt later også til å være det primære mål for de nye russiske operasjoner i Romania.

Fra Karpaterfronten er det intet egentlig nytt; bla. har snøstormer umuliggjort operasjoner i større målestokk, og det er et spørsmål om russerne foreløbig overhodet vil rette noe hovedstøt mot denne vanskelig forserbare fjell-barriere. Meget vil naturligvis avhenge av omfanget av den støtte man kan få av partisanene i Rutenia, men foreløbig synes utviklingen å tyde på at operasjonene her vesentlig er ment som en avledningsoffensiv, ja kanskje nærmest må karakteriseres som en voldsom rekognosering i større målestokk. - Den nordvestlige sektor av sørfronten, Lwow-avsnittet og den galitsjiske front, er den eneste som i den forløpne uke har kunnet oppvise et visst initiativ fra tysk side. Her har det foregått en tysk motoffensiv i Stanislawow-Tarnopol-avsnittet, som delvis har ført til resultater. Bl.a. lyktes det å oppnå kontakt med restene av de omringete 15 divisjoner ved Skala den 17. april, men de styrker som klarte å slå seg ut av den russiske omklamring, utgjorde ikke mer enn 10 000 mann; under det ti dagers slag hadde de tapt 26 000 i falne og 7000 i fanger , foruten det vesentlige av sitt tunge materiell. Unnsetningsaksjonen ble også kostbar for styrkene vestfra. Engelske militærkronikører har antydet muligheten av en stort anlagt aksjon fra tysk side i Lwow-avsnittet, en virkelig motoffensiv mot den russiske armegruppes høyre flanke, med det mål for øye å tilføye fienden i øst et avgjørende nederlag før invasjonene i vest og/eller i sør kommer. Visse omstendigheter synes også å tyde på en større tysk oppmarsj i Galitsja som også har krigsøkonomisk interesse p.g.a. oljefeltene, og det hevdes at det endog er overført styrker hit vestfra. Om imidlertid tyskerne har krefter (og nerver) til en så stor og risikabel operasjon, synes tvilsomt, selv om det må innrømmes at det strategiske utgangspunkt i og for seg er gunstig og at det er av vital betydning for tyskerne å søke å knuse forberedelsene til en eventuell russisk sommeroffensiv i retning Warszawa, kanske koordinert med en invasjon fra vest. De anstrengesler tyskerne foreløbig har gjort og de resultater de har vunnet i Galitsja er imidlertid iallfall hittil av nokså lokal betydning og begrenset karakter. Det er i så måte karakteristisk at det ikke lyktes dem å hindre russerne i å ta Tarnopol, som det har vært kjempet om med stor forbitrelse i 5 uker. Byen falt lørdag den 15., og den omringete garnison som utgjorde 16 000 mann, ble nedkjempet unntatt 2400 som ble tatt til fange. Tarnopol og Brody er innfallsportene mot Lwow og er blitt hårdnakket forsvart. Ved Tarnopols fall er et viktig punkt på jernbanene mot Lwow falt i russernes hender, og kanskje enda større betydning har byen som knutepunkt for et viktig veinett. Hvis erobringen av Tarnopol blir signalet til en aksjon på bred front mot Lwow av Sjukovs 1. ukrainske arme, og samtidig tyskerne skulle ha planer om en motoffensiv i dette avsnitt, kan man vente seg voldsomme oppgjør på den galitsjiske front i nærmeste framtid.

Det interessanteste spørsmål i øyeblikket er om det blir i denne retning russernes næste hovedstøt kommer til å gå. Den russiske ledelse står nå ved en korsvei, og flere muligheter åpner seg for den etter de siste seks ukers eksempelløse resultater på sørfronten: befrielsen av hele Ukraina og et dypt støt inn i Romania, samtidig som over 450 000 mann av de fiendtlige tropper for godt er satt ut av spillet som falne eller fanger og et enormt bytte er tatt. Russerne står nå, kanskje for første gang, overfor et valg mellom strategisk sett forskjellige veier for nye offensivaksjoner av stort format, og antagelig kan man regne med at deres valg av anfallsretning kommer til å avhenge av vestmaktenes invasjonsplaner.

Russerne kan fortsette sin offensiv mot Balkan, fortrinsvis da mot Donau linjen, et valg som både militære og militærøkonomiske og politiske grunner gjør nærliggende. Balkans olje, mineraler og jordbruksprodukter er livsviktige for Tyskland, og de militære resultater kan i dette urolige hjørne av "festningen Europa", snart få politiske konsekvenser som mangedobler virkningen. At Romania er krigstrett er hevet over tvil, likeså at det gjærer både i Ungarn og Bulgaria, mens Jugoslavia og Hellas alt er satt i brann av partisanstyrkene. På den annen side vil tyskerne i en Donau- Karpaterlinje takket være naturforholdene få en forholdsvis mannskapsbesparende front, og russerne vil (særlig p.g.a. Karpatene) vanskelig kunne oppnå den manøvrefrihet de trenger for sine mekaniserte masse armeer.

Når det gjelder det strategiske hovedmål, nedkjempelsen av den tyske krigsmakt, byr tross alt anfallsretningene lengre nord, Lwow-Krakow-Breslau eller Kowel-Warszawa-Danzig, muligheter for en raskere definitiv avgjørelse Russerne disponerer nå en basis på nærmere 300 km.s bredde, Kowel-Delatyn, hvilket skulle være tilstrekkelig for formålet; den svarer omtrent til den front Orel-Kharkov som sommeroffensiven ifjor ble innledet fra, og fra Kowel til Warszawa er det ikke mer enn 250 km, d.v.s ikke meget lengre enn far Iasi til Galati. Et støt mot hjertet av Polen vil naturligvis kreve større styrker og støte på enda mer forbitret tysk motstand enn en Balkan-offensiv men de muligheter som lommer er også større. Også politiske grunner, det polske spørsmål og hensynet til Tsjekkoslovakia, kan tale for at hovedvekten blir lagt på operasjoner i Galitsja-Sørpolen.

Avgjørende blir vel imidlertid den støtte russerne kan regne med i form av invasjonsforetagender fra de vestalliertes side. En offensiv i Polen vil antagelig bare kunne gjennomføres hvis tyskerne blir engasjert i full målestokk på andre fronter, d.v.s. gjennom en engelsk-amerikansk generalinvasjon i vest med sikte på selve avgjørelsen av krigen mot Tyskland. Mener ledelsen i vest at Tyskland ennå ikke er modent for invasjonen, kan det tenkes noe mindre aksjoner i Sør- eller Sørøsteuropa, og da sikkert i forbindelse med et russisk hovedstøt mot Ungarn-Balkan-landdne. At vestmaktene kan forbli helt passive tillands gjennom hele sommeren, er ikke tenkelig, bla. av politiske grunner, men skulle deres operasjoner innskrenke seg til Balkan og Italia, vil det neppe skape forutsetninger for en så ærgjerrig russisk aksjon som en storoffensiv mot Polen og Østtyskland.

Hva vestmaktenes egentlige planer er, kan man naturligvis bare gjette på Det ligger antagelig i deres interesse å tåkelegge sine intensjoner best mulig, så det er umulig å avgjøre hva som er realiteter og hva som er skinn manøvre i det de gjør, f. eks. de strenge forordninger i England den 18. om reiseforbud for diplomater, censur av diplomat-post osv., med tydelig sikte på å hindre at militære opplysninger siver ut. Det sies også åpent at "day D", dagen for invasjonen, er bestemt, og bombingen i den siste uke har vært anlagt slik at den synes å peke på invasjonsforberedelser. At de frie franske har byttet ut Giraud med de Gaulle som øverstkommanderende kan også ha sammenheng med forstående aksjoner mot Frankrike; det er nemlig ikke tvilsomt at motstandsbevegelsen i hjemlandet - hvis innsats kommer til å spille en avgjørende rolle under de militære operasjoner - har ringe tillit til Giraud, som ikke har tatt noe klart brudd med Vichy og ikke, som de Gaulle, har stilt seg på klart demokratisk grunnlag. Amerikansk presse har også rettet oppmerksomheten på at kjøttrasjoneringen er opphevet i Canada, fordi det f.t. ikke er tilstrekkelig skip til rådighet for eksporten, tross de alliertes betydelig bedrede tonnasjesituasjon, og man minner om at akkurat samme situasjon har oppstått en gang før, da transportskipene ble trukket sammen før landgangen i Nordafrika høsten 1942.

Den viktigste indikasjon vil man vel imidlertid få når det blir klart hvilken hovedretning russerne velger for de nærmeste ukers operasjoner. En storoffensiv mot Polen skulle søke mot generalinvasjon i vest, og der er meger mulig at den vil bli satt igang for å engasjere tyskerne så intenst som mulig, før stormen fra vest bryter løs. At under alle omstendigheter et

press kom er til å bli opprettholdt også mot andre fronter, for å spre de tyske stridskrefter mest mulig, må man forøvrig under alle omstendigheter regne med. Bare gjennom en slik strategi vil de allierte kunne dra full nytte av sin overlegenhet overfor et Tyskland som har fordelen av å operere på de indre linjer.

LUFTKRIGEN har i uken som gikk nådd et nytt høydepunkt og frembyr flere ganske interessevekkende særtrekk. Fra lørdag til lørdag angrep 20 000 allierte fly Tyskland og tyskebesatte områder, kastet 25 000 tonn bomber og skjøt ned over 600 tyske jagere, alt sammen nye rekordresultater. I Tyskland har hovedmålene fortsatt vært flyindustrien, bl.a. med voldsomme angrep mot Oschersleben, Rostock, Wiener Neustadt, Augsburg, Gyor(Ungarn)., kulelagerfabrikkene i Schweinfurt osv. Disse angrep har vært foretatt med styrker på 1800-3000 fly. Karakteristisk er også raid med store jagerformasjoner over Tyskland, et ledd i bestrepelsene for å matte ut det tyske luftforsvar og redusere jagerbestanden. Mest interessant er imidlertid den omlegning som man i ukens løp kunne konstatere av angrepsretningene, idet en meget stor del av de sværeste angrep ble satt inn mot tyske, belgiske og nordfranske jernbaneknutepunkter, nettopp en slik oppmykning av kommunikasjonsnettet i Vesteuropa som må forutsettes å danne opptakten til invasjonen. I disse operasjoner ble oppsiktsvekkende nok også RAFs strategiske nattbomberstyrker satt inn. Med stadig økende kraft er angrepene satt inn mot et tilnærmelsesvis triangelformet område, 240 km. dypt og 400 km. langt. langs Kanalkysten fra Scheldemunningen til Le Havre og i innlandet begrenset av Luxemburgs grense og Tours i Frankrike. Disse angrep og de senre ukers systematiske slag mot den tyske flyindustri, synes å forfølge det dobbeltmål å lamme det vesteuropeiske trafikknett og tilkempe seg herredømmet i luften over Tyskland og de besatte land i vest, begge deler forutsetninger for en vellykket invasjon. Ellers kan man konstatere en betydelig økning i bombingen av Sørsøteuropa; det er først og fremst et slag mot transportlinjene som er et av den tyske sørfronts mest ømfintlige punkter; bare for å underholde troppene i Romania trengs 60 jernbanetog daglig. Derfor de voldsomme angrep mot byer som Budapest, Bucuresti, Turnu Severin, Ploesti(også olje!) Zagreb, Sofia osv. Miner som er sloppet i Donau skal ikke gjøre tyskernes etappetjeneste lettere i en tid da ikke bare fronten i Romania stiller de største krav til sambandslinjene både når det gjelder transport av reservestyrker og materiell, men også tapet av Odessa har skapt et nytt stort transportproblem; ikke mindre enn 75% av den rumenske oljen gikk nemlig til den tyske front sjøveien via denne havn for videre fordeling til armeen via russiske nord-sørgående jernbaner.

Fra Italia og det fjerne Østen er det lite nytt. Amerikanerne har framgang i Stillehavskrigen og har bombardert japanske baser i ganske stor målestokk, og engelskmennene som i de siste uker har hatt visse vansker på sin Burmafront, med en alvorlig japansk trussel mot den viktige basis Imphal, synes i løpet av de siste dager å ha rettet opp situasjonen, idet de bl. annet igjen har fått herredømme over en viktig veistrekning som var blitt avskåret og har renset Imphalsletten.

På det politiske området har uken først og fremst vært preget av de alliertes strammere holdning overfor de nøytrale stater og deres handelsforbinnelser med Tyskland. Det er forsåvidt en utvikling som har vært igang gjennom et par måneder, med bl. annet aksjonen mot Eire hvor aksellegasjonene er farlige spioncentraler, aksjonen mot Spania som ble gjenstand for olje-embargo bl. annet med det mål for øyet å få utlevert italienske skip i spanske havner og redusere wolframeksporten til Tyskalnd, og aksjonen mot Tyrkia, hvis tilførsler av alliert krigsmateriell ble brutt. Det er nå særlig Tyrkia og Sverige som er kommet i forgrunnen, Sverige p.g.a. sin eksport til Tyskland av kulelager, spesialstål og maskiner for kulelagerindustrien, som amerikanerne har satt så meget inn på å knekke, Tyrkia p.g.a. sin store eksport av krom til Tyskland. Bakgrunnen for det nye press på de nøytrale stater ble rullet opp av utenriksminister Cordell Hull i en stor tale 1. påskedag, da han inntrengende henstilte til de nøytrale stater å opphøre å hjelpe aksemaktene: "Vi kan ikke lenger gå med på at disse nasjoner drar nytte av den allierte verdens resurser, samtidig som de bidrar til at de tropper dør, hvis offer medvirker ikke bare til vår, men også til deres redning." Noen svar på notene til Tyrkia og Sverige er ennå ikke innløpet, og vi skal senere komme tilbake til saken.

Finnland har gitt et nytt svar på de russiske fredstilbud; det er fremdeles avvisende, men det skal være formet på en slik måte at døra for videre forhandlinger søkes holdt åpen. De rykter som har gått om russiske lempninger i kravene, synes stort sett ikke å stemme med de virkelige forhold, og det er tydelig at finnene ennå ser betingelsene som uantagelig hårde. De rabiat russiskfiendtlige kretsers truende holdning og problemet Tyskland synes også for tiden å gjøre en overenskomst meget problematisk. På den annen side er det tydelig at fredslengselen i Finnland er stigende.

Demokratiseringstendensene i Søreuropa skrider fram. Den italienske konge har åpent tilkjennegitt at han vil abdisere til fordel for kronprins Umberto så snart Roma er tatt, og Badoglios ministerium er under omdannelse i liberal og demokratisk retning; antagelig blir bare Badoglio og marineministeren stående.

En ny gresk regjering er dannet til avløsning av eksilregjeringen, som hadde sitt utspring i Metaxasdiktaturet. Den nye førsteminister er Sofokles Venizelos, en sønn av Hellas store demokratiske leder under forrige verdenskrig, og medlemmer av regjeringen er flere av lederne for den demokratiske, tildels meget radikale, hjemmefront, som er kaldt til Kairo. Det nye ministerium er en samlingsregjering av alle partier, og kong Georg har erklært at han når krigen er slutt, ønsker en folkeavstmning, og vil abdikere hvis flertallet ønsker det.

- o -

Hvor står Tyrkia ?

Det er ikke få ganger under denne krig at verden har vendt sine øyne mot Tyrkia med en sterk følelse av at noe ville skje, noe som nok ville bli av stor militær og politisk betydning. Siste gang var presidnet Inønus og Churchills sammenkomst i Adana i vinter og de senre konferanser i Moskva, Kairo og Teheran. Spenninen nådde sitt høydepunkt ved Kairo-konferansen. Etter Inønus tilbakekomst fra denne konferanse avviste den tyrkiske presse enhver påstand om at presidenten og hans utenriksminister hadde bundet seg til noe. Etterhvert inntrådte imidlertid, åpenbart etter instruks ovenfra, en endring i tonen: man kunne i lederne i Istanbul- og Ankaraavisene både på og mellom linjene lese muligheten av landets inntreden i krigen. Det ble ikke stukket under stolen at det i Kairo kunne ha vært avgitt løfte om bistand av et eller annet slag når tiden var inne, f.eks. flyplasser på tyrkisk mark. Verden fikk den gang et altfor optimistisk syn på chansene for Tyrkias aktive krigsdeltagelse. Det siste Tyrkia vil er krig. Tyrkerne, helt fra statsoverhodet og ned til den alminnelige mann, like vel som minoriteter og utlenninger, ønsker at den bitre kalk skal taes fra ham. Tyrkerne bryr seg bare om ett land: Tyrkia. Alle er enige om at landets deltagelse ville bety en katastrofe. De mener at Kemal Atatürk og hans etterfølgeres imponerende statsbygning da ville trues. Det kan videre spørres om Tyrkias millionher er moderne utrustet, spesielt hva flåte og fly angår, og om de har rukket å lære seg å benytte den. Manglene ved landets kommunikasjonsvesen er store. Jernbanene er overveiende enkeltsporete. Et angrep fra luften eller havet mot jernbanebroen ved Geyve ikke langt fra Izmetbukta ville være skjebnesvangert for hele transportvesenet. Man må også tenke på svakueringen av slike byer som Istanbul, hvis millionbefolkning ikke har et eneste effektivt tilfluktsrum. Denne by ville kunne bombes i stykker på noen timer. Også havnebyer som Smyrna (som ligger i noen minutters flyavstand fra Tolvøyene) og Zongouldak ved Svartehavet, hvis gruper leverer størsteparten av landets kullforsyninger, ville være redningsløst fortapt. Det er sannsynlig at de allierte etterhvert har latt seg overbevise av disse forhold og godtatt at Tyrkia ikke vil gå til noe avgjørende skritt før de anglo-amerikanske styrker er for hånden og tyskerne så svekket at risikoen for Tyrkia er liten. Ingen av disse betingelser synes å være oppfyllt fra tyrkisk synspunkt. Tyskernes come back i Egeerhavet med erobringen av Leros og andre øyer blir lagt frem som bevis på hvor sårbart Tyrkia er og hvor lite effeltiv hjelp de allierte kan yte. Dersom vestmaktene fikk tillatelse til å opprette flybaser i landet, noe som sikkert vil-

le frenkalle et tysk mottrekk, så måtte dette bare skje på betingelse av at de allierte straks og i stor målestokk øket leveransene til Tyrkia. I mellomtiden hadde vestmaktene imidlertid skjøt en ting: at tyrkerne ikke villle slåss. De våpen tyerkerne hadde fått fra vestmaktene, hadde for tyrkerne bare ett formål: forsvaret av Tyrkia dersom det ble angrepet av Tyskland. Vestmaktenes våpenleveranser til vennligsinnete stater er ikke beregnet på å fremme disse staters nøytralitetspoltikk og nasjonale sikkerhet, iallfall ikke i denne siste fase i krigen. Tre måneder etter Kairo-konferansen stoppet derfor de allierte våpenleveransene til Tyrkia med den begrunnelse at våpnene ville bli sendt til andre steder hvor de ville bli benyttet i kampen mot tyskerne. Tyrkerne kan neppe føle seg skuffet; de kan heller ikke kritiseres for å følge en egoistisk og selvgod politikk, men man kan spørre om ikke tyskerne gjennom sitt lån av våpen har lagt beslag på en stor del av de alliertes krigsviktige forsyninger.

En av grunnene til den tyrkiske regjerings uvilje mot å ta del i kampen på de alliertes side, er sikkert den at tyrkerne ser med litt mistenksomme øyne på Russlands fremganger. De er nok litt redde for at kommunismen skal finne grobunn i Tyrkia, og for at Russland skal drive en imperialistisk politikk på Balkan og i det nære Østen. Det er imidlertid mulig at de engelske statsmenn i Kairo har klart å overbevise tyrkerne om at Stalins politiske mål er fredsgarantier og ikke angrepsplaner og landutvidelser.

Dardanellene og Bosporus har vært et russisk-tyrkisk problem fra tidenes morgen til nå. Disse farvann står under Tyrkias overhøyhet. De er ifølge Montreaux-overenskomsten, åpne for alminnelig trafikk (undtatt fremmede makters tropper), men kan på ordre fra Ankara stenges når som helst. Har Russland ved Moskvakonferansen fått dette punkt endret? Har man måskje besluttet for fremtiden å stille Istanbul under russisk, alliert eller internasjonal kontroll? – med sundet til russernes uhindrede disposisjon både i freds- og krigstid? Tyrkerne ser med ubehag på et slit perspektiv. Men det diskuteres ennå ikke i pressen som inntar den mest omsorgsfulle respekt likeoverfor de mektige i Moskva. Tyrkerne håper også med sitt overskudd på såkorn og andre livsfornødenheter som Russland har bruk for å bli nærmere knyttet til dette land.

Tyrkerne har i den senere tid fått øket håp om å kunne bevare freden. De tror at myndighetene, hvis utenrikspolitiske linje hittil har bestått sin prøve, skal klare å føre statsskipet frelst gjennom uværet. Det foreligger nå, mener man, bare to muligheter: enten at Tyrkia angripes fra Bulgaria av aksemaktene eller oppfordres av Russland til selv å gå til angrep. Ingen av disse muligheter synes for tiden å være aktuelle. Men hvorvidt tyrkernes sympati i den nå pågående krigen? Den nylig avgåtte marsjall Tcakmak, den nåværende hærs organisator, og visse kretser innen armeen, skal være tyskvennlig. Den politisk interesserte sivilbefolkningen er vel overveidne nøytral eller procalliert.

Tyrkerne vet at i året 1944, historiens mest skjebnesvangre år, ligger også deres skjebne i vektskålen. Deres innsats eller mangel på innsats under denne krigen, vil få betydning ved fredsforhandlingenes konferansebord og bli utslagsgivende for den goodwill landet får når de vanskelige Balkan problemer skal avgjøres. For tiden kreves der en innsats av Tyrkia, idet England og Amerika har henstillet til landet å innstille eksporten av krom til Tyskland. Denne gang er risikoen minimal, mens tyrkernes chanser til å styrke sin posisjon hos de allierte, er meget store.

– o –

Krig og demokrati.

Vi kjemper idag en kamp på liv og død for alt som gjør det verdt å leve. Vi forsvarer Vestens sivilisasjon mot nihilistisk barbari. Vi slåss for menneskelighet, nestekjærlighet, frihet, selvbestemmelsesrett og trygghet – vi slåss for demokrati. Frihetens armeer har allerede avgjort kampen selv de tyngste oppgjør ennå står igjen. Men er det absolutt sikkert at vi får reddet alle våre idealer – alt det vi slåss for? Klarer vi å redde vårt demokratiske sinnelag, vår demokratiske tro uskadd gjennom denne fryktelige kampen?

Vi må være klar over at vi ikke blir demokratiske av å krige. Toleranse og frisinn utvikles ikke under krig. Aller vanskeligst har et demokrati det under de opprivende harde forhold i et naziokkupert land. Hjemmefrontens kamp føres ikke på demokratisk vis, den kan ikke det. Det er for eksempel helt nødvendig å sende ut paroler som det er meningen at alle skal følge blindt uten å kjenne alle bakenforliggende forhold. Disse parolene kan jo ikke grunnes på noen forutgående fri meningsutveksling. Det er nødvendig at forholdsvis få tapre og kloke menn leder kampen uten å kunne ta folket med på råd. Kampen må føres etter rent militære linjer, og den enkelte må svært ofte gjøre sin innsats uten å kunne forstå – uten å kunne spørre hvorfor. Dette er udemokratisk selvom det er absolutt nødvendig nå; men vi må være oppmerksomme på at denne kampen setter sine dype merker i vårt demokratiske sinnelag.

Vi merker ikke dette selv, men det viser seg på flere måter. Ofte blir det hevdet at det er et lite mindretall som leder folket også i de demokratiske statene i fred som i krig. Dette er kanskje riktig nok, men det er ikke hele sanheten. Det fins en helt avgjørende forskjell mellom den demokratiske og den fascistiske eliten. I et demokrati leder mindretallet folket gjennom fri meningsutveksling og opinionsdannelse. Folket er – eller synes selv – de er med på avgjørelsen. Det fascistiske mindretall derimot hevder at det representerer folkeviljen og styrer uten å rådspørre folket. I en demokratisk stat er det dessuten ikke bare mindretallet som leder folket gjennom opinionsdannelsen, men lederne er selv i høy grad resultater av den fri meningsutvekslingen, de er selv barn av sitt samfund. "Tidens guder er dens menn", innebærer også at lederne skapes av sin samtid, at de vokser fram av den stadige demokratiske kamp og diskusjon. På grunn av den demokratiske meningsutvekslingen, på grunn av vekselvirkningen mellom folk og ledere, har demokratiet ganske andre sjanser til å skape en stor elite enn fascismen, og det blir en ganske annerledes selvstendig elite.

Noe annet som viser at vår demokratiske innstilling angripes, er at det dukker opp flere mennesker enn vanlig som tviler på demokratiets effektivitet. Vi ser det i Sverige idag. Regjeringen forsvarer stadig sin politikk under henvisning til landets farlige stilling. "Her", sies det, "må vi som er inne i tingene ta ledelsen. Vi alene vet. Andre gjør best i å holde kjeft." Slik argumenterer også de fleste militære. De vil ikke ha noen innblanding i sine disposisjoner. Offentlig diskusjon av krigføringen hjelper bare fienden, hevdes det. I krig skal det adlydes ikke diskuteres.

Men er dette riktig? Kunne England gjort sin heroiske innsats i nødens stund uten sine enestående demokratiske tradisjoner? Under evakueringen fra Dunquerque og i det året som fulgte, gjorde engelskmennene en innsats som alltid vil leve i historien. Kan mot alene forklare den tross som det taktisk beseirede og så å si forsvarsløse England viste i disse mørke måneder? Nei! Det var det britiske demokratiet som seiret – som klarte det umulige. Det engelske folk kunne fra før si sin mening – det hadde ikke bare lært å adlyde. En opinionsstorm feiet over landet. Den rasende og hensynsløse kritikken stormet mot alt som var ineffektivt, mot alt som var foreldet og forbenet. Og denne enestående yttringsfriheten, denne selvstendigheten og våkenheten har fortsatt hele krigen. Uten dette kunne ikke England gjort sin innsats. Engelskmennenes enestående konservatisme og treghet er et veldig handicap i total krigføring. Men de britiske demokratiske tradisjoner har mere enn opphevet disse hemninger.

Her viser demokratiet også sin styrke på en annen måte. Den britiske krigføringen nyter godt av et helt folks intelligens – den britiske politikken nyter godt av et helt folks samvittighet. Alle spørsmål taes opp til debatt, og det er tusener som skal si sin mening. Diskusjon har alltid ansporet den menneskelige intelligens mere enn noe annet, og slik vil nye ideer og nye synspunkter komme fram i lyset på en måte som er helt utenkelig i en diktaturstat. Den offentlige debatten i England og U.S.A. kan ok ha skadet krigføringens effektivitet til sine tider; men den har i langt høyere grad vært ansporende og befruktende.

Nazistaten oppnår sin effektivitet gjennom voldsmetoder, mens demokratiet oppnår sin effektivitet gjennom hensynsfulle og ansporende metoder. Det er også verdt å legge merke til hvor uelastiske diktaturene har vist seg sammenlignet med demokratiene. Diktaturene klarer ikke å fornye seg, de

klarer ikke å finne nye menn. Det italienske diktaturet faldt sammen under motgangens press. Et sant demokrati derimot vil alltid klare seg i motgangen - ja det vil nettopp da vise sin styrhet.

Vi har skrevet disse betraktninger med tanke på etterkrigstiden. Det snakkes så meget nå om at etter krigen må de beste menn styre uten hensyn til partier og stemmetall. Det sies så ofte at nå må politikken ledes med fast hånd. Ja, det er vel og bra, men det er upsykologiske betraktninger. Det nytter ikke å gi mennesker en hjelp de ikke vil ha. Folk blir ikke fornøyd med et "godt" styre som de ikke har bedt om. De vil føle seg umyndiggjort og er det jo også. Menneskene foretrekker et styre som de selv har valgt, selvom det skulle bestå av "dårligere" menn. Hvem er forresten de dyktigste og hvem er det som skal avgjøre dette? Ved valg får man de ledere som flertallet tror mest på. Dessuten vil de "mindre dyktige" kunne utrette mer med villig samarbeid fra andre enn de dyktigste mot en sterk opinion. I et sant demokrati med fri meningsutveksling vil de dyktigste alltid kunne gjøre seg gjeldende; de vil alltid komme til å lede opinionen i høy grad, og de styrende vil bli tvungent til å nyttiggjøre seg deres intelligens.

Demokratiet krever meget mere av menneskene enn diktaturet; det krever våkenhet og initiativ på alle hold for å bli levende og sterkt. Men det gir også uendelig meget mere enn noen annen styreform.

- o -

UNRRA i arbeid.

Amerikaneren Herbert Lehman, generaldirektør for UNRRA (The United Nations Relief and Rehabilitation Administration c: de forenete nasjoners hjelpe- og gjenoppbyggningsorganisasjon(er for tiden i Kairo for å planlegge hjelpearbeidet på Balkan. Det ser ut som om UNRRA med stor energi og dyktighet har gått inn for å løse de veldige arbeidsoppgaver den har tatt på seg. På Balkan skal levnetsmidler, klær og medisin først stilles til de militære myndigheters disposisjon. Etter en kort overgangstid er det meninger at distribusjonen skal overtas av de lokale myndigheter,det vil si representanter for de regjeringer som blir opprettet i de befriete land. UNRRA er utelukkende en humanitær organisasjon; den skal yte hjelp hvor det trengs uten hensyn til de forskjellige landenes innsats i krigen. Hjelpevirksomheten skal heller ikke benyttes som politisk påtrykningsmiddel. Ledelsens hensikt er å iakta absolutt nøytralitet, det vil si hverken understøtte eller motarbeide regjeringene i de landene som trenger hjelp. Lehman uttalte at Grekenland for tiden får 15.ooo tonn hvete i måneden, samt en hel del lægemidler og klær. Alt sammen blir transportert på svenske kjøler. I Algier underhandlet Lehman med den franske befrielseskomiteen som antagelig kommer til selv å ta hånd om hjelpevirsomheten når landet er befridd. UNRRA HAR OGSÅ TENKT Å TA SEG AV SPØRSMÅLET om å få sendt hjem de millioner av mennesker som har levd i landflyktighet under krigen. Mange av disse hverken kan eller vil vende tilbake til de respektive hjemsted, og det blir vanskelige og ømtålelige problemer å skaffe dem steder å bo. Det kreves et veldig arbeid for å hjelpe til med å bygge opp produksjonsapparatene i de nødlidende landene. Det er hjelp til selvhjelp man vil yte. Europa er ikke den eneste verdensdel som er skadelidende. Japanernes herjinger i Kina og Ostindia, noen av verdens viktigste produkssjonssentra, er av kollossalt omfang. Når det gjelder hjelpen i Orienten har UNRRA tenkt å opprette et særskilt byrå i Det Fjerne Østen.

- o O o -

---------- U T E N R I K S K R O N I K K E N ----------

Nr. 5 ---------- 27 april 1944.

UKEN SOM GIKK (19.-26. april)

Østfronten har i siste uke bare budt på operasjoner av underordnet betydning Ved Sevastopol later det til at sluttkampene er innledet. Tyskerne yter et forbitret forsvar, men til tross for at det var sendt to tyske divisjoner til Krim før den russiske offensiv satte inn, kan forsvaret av Sevastopol neppe karakteriseres som annet enn en arrieregardestrid til dekning av evakueringsforsøkene; disse har foregått gjennom hele uken, men med meget store tap; nesten hver dag har russerne kunnet melde om senkning av 5-1o fartøyer og et betydelig antall nedskutte fly.

I Stanislavovavsnittet har de tysk-rumenske styrker for størstedelen beholdt initiativet, men de har ledt store tap og de har ikke kunnet avansere nevneverdig. Meldingen onsdag 26. om offensivt russisk trykk i denne sektor er muligens varsel om nytt russisk initiativ, men det er ennå for tidlig å uttale seg med sikkerhet om det. Hvorom alting er så har iallfall hittil noen tysk preventiv motoffensiv av dimensjoner ikke kunnet utvikle seg.

Også ved Narva har tyskerne opptrådt offensivt, men de har lidt store tap uten å åpne resultater.

I det hele tatt byr østfronten for tiden på et billede av oppmarsj og omgruppering på begge sider for nye større operasjoner. At russerne etter de siste ukers voldsomme framrykking har måttet ta en stridspause, er meget naturlig; de trenger tid til å konsolidere sine etappelinjer, reorganisere og omgruppere sine styrker. Tyskerne på sin side har ikke mindre behov for pusterom for å organisere sin Moldau-Karpaterfront og overhodet disponere sine styrker på beste måte foran den avgjørende sommeroffensiv de venter både fra øst, sør og vest.

For russerne byr det seg tre hovedmuligheter for nye støtretninger; mot Romania og Balkan forøvrig (et politisk og krigsøkonomisk meget lovende mål) mot Polen og Tsjekkoslovakia (hvor det er mulig å framtvinge en virkelig strategisk avgjørelse) og mot Baltikum (sammenlignet med de to øvrige alternativer et mål av ner sekundær betydning, men særlig fra sjøstrategisk og politisk-psykologisk synspunkt allikevel av ganske stor interesse). Der er ellers meget mulig at russernes styrke er så betydelig at den tillater dem å opperere i disse to retninger samtidig, kanskje i alle tre, om enn neppe med samme offensive tyngde.

Som tidligere framholdt, er det sansynlig at hvis russerne velger sin hovedstøtretning mot Polen, betyr det at den vestallierte offensiv er forestående. Det mangler som bekjent heller ikke på tegn til at dette er tilfellet men å spå noe om når og hvor invasjonen vil komme, er temmelig utsiktsløst. Så meget kan man dog si at det ennå ikke ser ut som den er umiddelbart forestående, som mange rykter vil ha det til, d.v.s. at den skulle komme i løpet av de nermeste dager. For det første er den strategiske bombing av Vesteuropa ennå ikke lagt om til selve kystsektoren, noe man må regne med vil skje både en og to uker før selve landgangen; flyene er hittil vesentlig blitt dirigert mot kommunikasjonsnettet i dybden. For det annet vil neppe den vellige tonnasje denne operasjon vil kreve (amerikanerne har alene bygd 8o.ooo invasjonsfartøyer) kunne trekkes sammen i sørengelske havner og/eller andre invasjonsbaser uten at det kan observeres noen tid i forveien. For det tredje er neppe den russiske omgruppering og oppmarsj tilendebrakt, og årstiden på østfrontens midtavsnitt neppe tilstrekkelig langt framskredet til at de storstilte operasjoner kan settes igang som man må forutse kommer til å samordnes med invasjonen fra vest og sør. At imidlertid både de strategiske og politiske forutsetninger er tilstede for avgjørende offensive foretagender i løpet av den kommende måned er tydelig.

Under den "stillhet for stormen" som for tiden hersker på alle europeiske fronter unntagen luftfronten, kan det imidlertid være grunn til å søke å danne seg et skjønn over stridkreftene og deres gruppering på begge sider. Ifølge engelske og amerikanske meldinger anslås den tyske armes samlede styrker for tiden til 7.3oo.ooo mann, og man regner med at mer enn halvparten av linjetroppene er bundet i øst, mens bare 1o% bemanner den 2.9oo km.

lange"invasjonskyst" fra Jylland til Biskaya. Av de 4o5 divisjoner tyskerne disponerer inklusive vasallstyrkene, er 328 frontstyrker. Av dem er 19o div bunnet på østfronten, sammen med 14 flykorps. I Vesteuropa er plasert 44 div. + tre øvelsesdivisjoner og en kystdivisjon samt 5 flykorps. Til dette kommer 15 divisjoner i Norge og Nordfinnland, 9 i Polen, 16 på Balkan og 22 i Italia samt en reserve (sentralstrategisk) på 2o-3o divisjoner. Ialt skul le det stå til disposisjon 5½ millioner mann i frontstyrker. Hva kvaliteten angår er det ikke lett å danne seg noe nøyaktig billede av den for den samlede styrkes vedkommende; delvis er det ypperlige kampvante tropper, men det er også mange steder satt inn tropper av annen rang; Bl a. heter det at det i Tyskland nylig er oppsatt fem "statiske divisjoner" bestående av menn mellom 4o og 65 år og gutter mellom 16 og 18. Når man regner i divisjoner, må det også taes hensyn til at den tyske divisjon for tiden er en vanskelig bestembar størrelse; det er iallefall sikkert at den ikke er hva den var i begynnelsen av krigen, heller ikke kvantitativt.

Hva de allierte styrker angår, kan man regne med at russerne disponerer ca. 4oo divisjoner linjetropper, altså en dobbelt tallmessig overmakt på østfronten. For invasjonen mot Vesteuropa har det vært regnet med en styrke på ca. 1oo divisjoner, og av dem befinner seg iallfall de 9o seg i Storbritannia, herav er 5o britiske, ca. 4o amerikanske. Videre ytterliger 5o, muligens 6o amerkanske divisjoner dels under overskipning, dels klar til umiddelbart å sendes over til europeiske krigsteatre. I Italia har de allierte antagelig stående 25 divisjoner, i Nordafrika 3o-4o og likeledes 3o-4o divisjoner i Mellomøsten. Det gir tilsammen ca. 2oo allierte divisjoner i vest og i sør. Overfor Tyskland styrker i første linje skulle det gi en tallmessig overlegenhet som 2 til 1, det vedtatte styrkeforhold man regner med når det gjelder å skape mulighet for et gjennombrudd på en del av en taktisk front. Til det kommer en overlegenhet i flystyrker som vel iallfall minst kan settes lik 4 til 1, og et urokkelig sjøherredømme. M.h.t. fysikk og utrustning kan man gjennomgående regne med overlegenhet på alliert side etter de siste års store tyske tap av elitetropper og materiell. De alliertes største handicap ligger i at deres tropper for en stor del savner erfaring i strid, borsett fra naturligvis russernes styrker og britiske eliteforband som 8 arme.

Luftkrigen har hatt samme intensitet i siste uke som i forrige. Tirsdag 18. april 2ooo fly i dagangrep mot tyske flyfabrikker og flyplasser, natt til onsdag 1ooo fly med ny rekordlast av bomber mot jernbanemål, særlig i Frankrike: 4ooo tonn, onsdag 2ooo fly mot tysk flyindustri og flyplasser (Kassel, Werl, Lippstadt), tordag 2ooo fly i krigens hittil største angrep mot nord-Franske mål samtidig som over 2ooo fly fra italienske baser angrep Ancona, Venezia, Firenze og Livorno, natt til fredag 11oo fly mot Tyskland, nord-Frankrike og Belgia, med ny rekordmessig bombelast: 45oo tonn (mot Køln La Chapelle, Lens osv.); ialt ble det dette døgn rettet 51oo flyangrep mot tysk område med en tapsprosent på bare o,77; fredag 3oo fly mot nord-Frankrike og Belgia + angrep mot Bucuresti, lørdag 2ooo fly mot Hamm i Tyskland, Belgia og Nordfrankrike (Lille), natt til søndag 1ooo fly mot Dusseldorf, Braunschweig og Mannheim samt Nordfrankrike, søndag nye store angrep mot Belgia og Nordfrankrikesamt 5oo flyvende festninger mot flyfabrikker bl. a. i Wiener Neustadt, mandag 175o fly mot Friedrichshaven go München samtidig med angrep mot Bucuresti og oljesentret Ploesti (hvor tre raffinerier ble sterkt skadet), natt til tirsdag store angrep mot bl. a. Karlsruhe og München hvor det ble kastet ut ½ million brannbomber foruten sprengbomber, tirsdag 1ooo fly mot Nordfrankrike, Belgia og Sørtyskland, onsdag den 26. april nytt stor dagangrep mot Braunschweig osv.

Det er en nonstoppoffensiv i luften dag og natt med en samlet bombevekt løpet av uken lik foregående ukes rekordtall: 25ooo tonn, rettet mot tyske flyfabrikker og flyplasser, kommunikasjonslinjer i Vest- og Sørøsteuropa. Det kan sees som en oppmykning av kommunikasjonsnettet og et forsøk på nedkjempelse av die Luftwaffe som et forspill til invasjonen, men det er også mulig det kan sees som et siste forsøk på i ventetiden å "bombe Tyskland ut av krigen", en linje både Churchill og flysjefene vil gi en fair sjanse At det tyske jagervåpen utmattes ved disse fryktelige slag dag og natt, uke etter uke er ganske tydelig. Jagermotstanden, særlig i Sørøsteuropa, er synkende, og de alliertes tap har i den siste tid ligget mellom 1 og 2%. Man regner med at den tyske jagerproduksjon, som nådde toppen i august 1942, nå er så redusert at den i de siste 3 måneder ikke har kunnet holde tritt med tapene - og tyskerne hadde planlagt en økning til det firedobbelte for april iår sammenliknet med august 1942. Det betyr naturligvis ikke at det tyske jagervåpen er satt ut av spillet; det blir sikkert holdt tilbake ganske betydelige reserver for invasjonen, men resursene er små og man må gi avkall på effektiv motstand mot de alliertes fryktelige angrep nå.

I det fjerne Østen har MacArthurs styrker gjennomført en storstilet omgående bevegelse på Ny-Guinea ved å landsette store styrker 600 km. bak japanernes linjer, ved Hollandia i den nederlandske del av øya. 60 000 japanere er avskåret. Foruten de isolerte japanske styrker på Ny Guinea er 50 000 japanere avskåret fra sine forbinnelserslinjer på New Britain, 10 000 på New Ireland og 20 000 på Bougainville, d.v.s. ialt 140 000 mann. Det er det som er igjen av den store japanske invasjonsstyrke som var bestemt for angrepet på Australia i 1942 og som ialt utgjorde 250 000 mann, men som til nå har tapt 44% av sine mannskapsstyrker.

Britiske fly- og flåtestridskrefter har også rettet et kraftig angrep mot det japanske støttepunkt Sabang på Nord-Sumatra, og i Burma har den truende faremot Imphal og Ledo-veien til China for denne gang blitt avverget ved at de allierte har undsatt garnisonen i Kohima.

Ubåtkrigen har aldri utviklet seg så gunstig for de allierte som nå; bare ½% av tonnasjen i Atlanterhavsfarten går tapt, det senkes mer enn en ubåt for hvert torpedert skip, og den tid det tar å bygge en ny tysk ubåt, er 2-3 ganger så lang som den tid den er i tjeneste. - Amerikanerne har i 1943-44 bygd bla. 100 nye hangarskip, 200 nye jagere og 400 eskortjagere, foruten kryssere og slagskip. - De Gaulles flåtestyrker teller nå 153 enheter, med et samlet personell i marinen på ca. 50 000 mann.

Tyrkia har etter alliert påtrykk den 20. april stanset all eksport av krom til Tyskland, en krigsøkonomisk kjennsgjer-ning av største rekkevidde, særli etterat Tyskland har mistet mangangruvene i Nikopol. Den tyrkiske kromproduksjon utgjør ca. 100 000 tonn årlig, hvorav en vesentlig del gikk til Tyskland.

Sverige har derimot gitt et negativt svar på kravet om å innstille eksporten av kulelagre til Tyskland, noe som har avfødt skarpe kommentarer fra Hull og Eden; det sies at saken ansees som meget betydningsfull idet de allierte med tildels meget store tap har rettet 55 større angrep mot kulelagerindustrien i tyskkontrollerte områder; tross reduksjonen av den svenske eksport, er den derfor nå så meget mer betydningsfull. Det heter at de allierte ikke vil la saken bero med dette, og det russiske organ "Krigen og arbeiderklassen" har sluttet seg til kritikken ved å ta kraftig til orde mot nøytrales støtte til Tyskland når man står på terskelen til avgjørende militære begivenheter i Europa.

Danmark har vært totalt avsperret fra utenverdenen siden mandag; reisetrafik en og telefonforbindelsen med Sverige er brutt. Bakgrunnen er en ny voldsom sabotasjebølge (med 50-60 større sprengninger bare i løpet av søndag natt) i forbindelse med tysk invasjonspanikk. Repressalier truer.

Italia har fått en ny regjering, hvor samtlige seks demokratiske partier er representert. Badoglio blir foreløbig stående som stats- og utenriksminister, og hans folk har besatt også marine- og flyministerstillingene.

Finnlands kontakt med Russland i spørsmålet om separatfred, må nå betraktes som brutt. De siste russiske forslag som forelå, var følgende: 1) Finnland skal bryte med Tyskland og innen 30. april skal de tyske tropper være ute av Finnland eller være internert, eventuellt ved russisk hjelp. 2) Grensene av 1940 skal gjenopprettes og de finske tropper trekkes tilbake bak dem. 3) Utveksling av krigsfanger. 4) Den finske hær skal bringes ned til fredsstyrke innen 1. juli. 5) Finnland skal betale 600 millioner dollar i erstatning, i form av varer, fordelt over 5 år. 6) Petsamo-området skal gå til Russland, men 7) Finnland skal få tilbake Hangø.

Det er betegnende for situasjonen at tyskerne har overtatt den civile administrasjon i Petsamo.

- o -

STOPP ARBEIDSTJENESTEN IÅR!

Til Norges folk!

I år reiser den norske hjemmefronten seg til åpen kampmot AT. Ingen god nordmann, ingen norsk jente møter til sesjon eller tjeneste.

Vi vet hva norsk ungdom på utefronten setterinn i kampen idag, som flygere sjøfolk og soldater. Mange av dem er drept eller lemlestet, men uten å betenke seg fortsetter deres kamerater å gjøre sin plikt. Vi vet hva norsk ungdom i fengsler og landflyktighet ofrer, i troskap mot Norge. Nå er det vår tur til å vise samhold og mot i striden for frihet og fedreland.

Det er to grunner til at vi velter AT i år.

1). AT er mer og mer blitt en skole i nasisme. Norsk ungdom tar gjerne sin tørn med kroppsarbeid. Men den kan ikke lystre et befal som direkte gjør seg skyldig i forrederi mot konge og folk, og som planmessig prøver å lokke andre til det samme. Hver norsk gutt og jente er klar over at Norge er i krig idag, at fienden heter tyskere og quislinger, og at det veldige flertall av nordmenn står enige i denne krigen. Men AT-befalet er gått i fiendens tjeneste, de handler etter tyske direktiver og blir utdannet for sitt virke i Tyskland(en hel flokk kom hjem fra leire der nå i begynnelsen av april). Og den ungdom de kommanderer over, blir kalt til idrettskonkurranser med hirdfolk og tyske lag, de blir tvunget til å paradere for Quisling og tyske offiserer ved AT-mønstringer, og i tjenesten og fritiden blir de utsatt for en slu, intens nasipropaganda.

2). Den viktigste og alvorligste grunnen til at AT må stoppes iår, er at det er overhengende fare for at tyskerne vil mobilisere norsk ungdom til tysk krigstjeneste i en eller annen form, eller gjøre AT-leirene til krigsfangeleire i tilfelle det kommer til krigshandlinger i Norge. Ingen vet hvor angrepet vestfra mot tyskokkupert land vil bli satt inn, men tiden for invasjon nærmer seg, det er alle parter enige om. Finnland kan trekke seg ut av krigen når som helst, og da kommer Norge direkte i frontlinjen, slik som Estland for noen uker siden.

Det vanskeligste problem for tyskerne idag er å skaffe nok tropper ved fronten og nok arbeidere bak den. Quisling på sin side har mange ganger understreket at Norge står ved Tysklands side i denne krigen, og at vi nordmenn plikter å kjempe sammen med tyskerne. Bare frykten for åpent opprør i folket har tvunget ham til å utsette forsøket på å mobilisere vår ungdom til krig på Tysklands side. Idag vet vi med sikkerhet at ledende Quislinger har planer om å utlevere norsk ungdom til krigstjeneste for tyskerne. Vi vet at Riisnæs har stilt forslag om å mobilisere fem årsklasser til hjelpetropper på Østfronten, og at Quisling har tilbudt Hitler tre divisjoner norske tropper. Og den dag kan meget snart komme da tyskerne i sin desperasjon griper til den reserven av ungdom som fins i Norge. De har alt gjort det tilsvarende i Estland, Ungarn og Slovakia.

Mobiliseringsfaren er derfor dødelig alvor. Den ungdom som ikke vil risikere plutselig å befinne seg på Østfronten i tysk uniform, må idag se lengre enn til det nærmeste skritt han tar. Det er ikke så at det makeligste vil være å si ja til arbeidstjenesten og ta imot ordre fra NS-befalet. Det kan skje i en håndvending at siviltjenesten blir forandret til militærtjeneste. Da er det for sent å organisere seg til motstand, - ja en kan for den saks skyld gjerne sitte i lasterummet på en båt på vei til Tyskland som soldat, arbeider eller krigsfange før en aner noen ting. Framgangsmåten som ble brukt mot lærerne, studentene og jødene er enkel nok. Den burde ha lært oss å gjennomskue tyske og quislingske forespeilinger og dementier.

STOPP AT IÅR! Norges folk, slå ring om vår ungdom i denne tiden! Styrk den til å gjøre det den vet er rett, hjelp den om den kommer i fare. Fall ikke unna! Ta den risiko som skal til for å gi hjelp som duger. Her er noen korte råd: 1. Hjelp de unge til å holde sammen. Svik dem ikke med tvi og ynk! 2. Hjelp dem til å lytte etter gode råd. De fins, men alt kan ikke sies åpent idag. Lytt oppmerksomt! 3. Hold tett! Det vrimler av angivere, og denne aksjonen er ikke til å prate om, men arbeide fram. 4. La ingen bli uten hjelp som ofrer for den felles sak. Hjelp med arbeid, husly, med mat og klær. - Forrige gang gjaldt det Ungdomstjenesten, den falt! Og i denne kampen seirer vi. Slå ring om barna og de unge! Stå fast. Vær sterk og gjør andre sterke!

Tsjekkoslovakiet og framtiden.

Denne artikkel bygger i det alt vesentlige på en artikkel fra "Economist".

På femårsdagen for Hitlers innmarsj i Prag (mars 1939), oppfordret den sjekkoslovakiske regjering i London sitt folk til å gjøre seg klar til vepet motstand mot undertrykkerne. President Benes selv tok kraftig i og bad sine landsmenn stramme kursen og ikke passivt vente på at republikken skal gjenoppstå. - Det kan ikke nektes at Tsjekkoslovakiet på en måte "har ligget etter"; men man må spørre hvorfor. Perioden etter München var ikke egnet til å skape noen folkelig og nasjonal motstandsbevegelse i Tsjekkoslovakiet. Den kapitulasjonens vei som landet ble drevet inn på høsten 1938, spredte uten tvil meget motløshet og følelse av avmakt. De alliertes stadige militære nederlag i årene som kom, rystet heller ikke det tsjekkoslovakiske folk opp av dets politiske dvale. Det var passiv motstand til et vist punkt. Den aktiv motstand mot nazismen - slik som mordet på Heydrich 1942 - forekom relativt sjelden. Münchenoverenskomsten satt for dypt i folket. Det folk, som da det gjaldt dets eksistens, var blitt latt alene av resten av Europa, var mer eller mindre apatiske nå da Europa hissig begyndte å slite og dra i tonkene sine.

Et annet resultat av München, som svekket den nasjonale motstand, var Hacha-regimet, Benesregjeringens lovlige og konstitusjonelle etterfølgere. Benesregjeringen gjenoppstod riktignok som eksilregjering; men det tsjekkoslovakiske folk glemte ikke så lett at president Benes personlig hadde overrådd sin myndighet til Hacha. (Benes flyktet til utlandet høsten 1938). Benes hadde antagelig ikke noe annet å gjøre etter katastrofen sept. 1938; men resultatet var en regjering som gjorde krav på å være lovlig og som samarbeidet med tyskerne. Betydningen av dette kan vanskelig overvurderes. Benes har riktignok senere benektet lovligheten av Hachas regjering. Han har pekt på at hans etterfølger krenket konstitusjonen da han den 15. mars 1939 samtykket i tyskernes okkupasjon av Bøhmen. Videre utløp presidentperioden 18. des. 1942. Siden har det ikke funnet sted noe presidentvalg, og man mener at doktor Benes, som den tidligere president, nå er maktens lovlige innehaver etter konstitusjonens artikkel 58. Men uten hensyn til vekten av dette argument, har det faktum at Hacha-regimet var konstitusjonellt - iallfall i begynnelsen - hatt stor betydning for det tsjekkiske folks holdning.

Tsjekkoslovakias geografiske beliggenhet har også vært et avgjort handicapp for motstandsbevegelsen. Fordi landet er omgitt av fientlig territorium på alle kanter, har det vært vanskeligere for tsjekkerne enn for andre okkuperte nasjoner å få kontakt med politiske sentre utenfor landet. Nå kan det bli en forandring i dette. Sovjetarmeene er nådd fram til Karpat-Ukrain. Om tsjekkerne nå kommer til å gå over til vepnet motstand beror i stor utstrekning på forholdet til russerne. Det faktum at Tsjekkoslovakia strekker seg fra Karpaternes østre hjørne til hjertet av Tyskland, gjør også sjanse for vepnet motstand forskjellig i de forskjellige deler av landet. Brønnene fra det russiske artilleri på den annen side av fjellene kan virke som et lidnende signal for geriljastyrkene i Karpat-Ukraina. I Bøhmen og Mähren ligger forholdene ikke så gunstig an. I Slovakia vil svaret på oppfordringen om å gripe til våpen hovedsakelig bero på om slovakerne nå har nok av sin "uavhengige" stat under Tiso. (Tiso dannet i 1938 en egen slovakisk regjering, men uten å bryte rikets enhet. I 1939 erklærte han Slovakia for uavhengig og stilte det under Tysklands beskyttelse. Senere ble han den nye stats president og sluttet seg til aksemaktene og antikomintern-pakten etc.)

Münchenkatastrofen fikk også betydning for den tsjekkoslovakiske republikks demokratiske tradisjoner. Skuffelsen over demokratiet bredte seg blandt tsjekkerne da de så at deres folkestyre ikke kunne redde dem fra nasjonal ulykke. Det var mange som trodde at framtiden var et Ettpartisystem. President Benes har stukket ut linjene for et trepartisystem, et venstreparti, et centrumsparti og et konservativt parti. Men han har ikke gjort det klart hvorledes han vil begrense antallet av partier. Og en av hovedvanskene ved å etablere et trepartisystem etter krigen er at landet har så mange forskjellige folkegrupper. Dessuten er det en farlig vei å gå for demokra-

STOPP ARBEIDSTJENESTEN IÅR!

Til Norges folk!

I år reiser den norske hjemmefronten seg til åpen kempmot AT. Ingen god nordmann, ingen norsk jente møter til sesjon eller tjeneste.

Vi vet hva norsk ungdom på utefronten setterinn i kampen idag, som flygere sjøfolk og soldater. Mange av dem er drept eller lemlestet, men uten å betenke seg fortsetter deres kamerater å gjøre sin plikt. Vi vet hva norsk ungdom i fengsler og landflyktighet ofrer, i troskap mot Norge. Nå er det vår tur til å vise samhold og mot i striden for frihet og fedreland.

Det er to grunner til at vi velter AT i år.

1). AT er mer og mer blitt en skole i nasisme. Norsk ungdom tar gjerne sin tørn med kroppsarbeid. Men den kan ikke lystre et befal som direkte gjør seg skyldig i forrederi mot konge og folk, og som planmessig prøver å lokke andre til det samme. Hver norsk gutt og jente er klar over at Norge er i krig idag, at fienden heter tyskere og quislinger, og at det veldige flertall av nordmenn står enige i denne krigen. Men AT-befalet er gått i fiendens tjeneste, de handler etter tyske direktiver og blir utdannet for sitt virke i Tyskland(en hel flokk kom hjem fra leire der nå i begynnelsen av april). Og den ungdom de kommanderer over, blir kalt til idrettskonkurranser med hirdfolk og tyske lag, de blir tvunget til å paradere for Quisling og tyske offiserer ved AT-mønstringer, og i tjenesten og fritiden blir de utsatt for en slu, intens nasipropaganda.

2). Den viktigste og alvorligste grunnen til at AT må stoppes iår, er at det er overhengende fare for at tyskerne vil mobilisere norsk ungdom til tysk krigstjeneste i en eller annen form, eller gjøre AT-leirene til krigsfangeleire i tilfelle det kommer til krigshandlinger i Norge. Ingen vet hvor angrepet vestfra mot tyskokkupert land vil bli satt inn, men tiden for invasjon nærmer seg, det er alle parter enige om. Finnland kan trekke seg ut av krigen når som helst, og da kommer Norge direkte i frontlinjen, slik som Estland for noen uker siden.

Det vanskeligste problem for tyskerne idag er å skaffe nok tropper ved fronten og nok arbeidere bak den. Quisling på sin side har mange ganger understreket at Norge står ved Tysklands side i denne krigen, og at vi nordmenn plikter å kjempe sammen med tyskerne. Bare frykten for åpent opprør i folket har tvunget ham til å utsette forsøket på å mobilisere vår ungdom til krig på Tysklands side. Idag vet vi med sikkerhet at ledende Quislinger har planer om å utlevere norsk ungdom til krigstjeneste for tyskerne. Vi vet at Riisnæs har stilt forslag om å mobilisere fem årsklasser til hjelpetropper på Østfronten, og at Quisling har tilbudt Hitler tre divisjoner norske tropper. Og den dag kan meget snart komme da tyskerne i sin desperasjon griper til den reserven av ungdom som fins i Norge. De har alt gjort det tilsvarende i Estland, Ungarn og Slovakia.

Mobiliseringsfaren er derfor dødelig alvor. Den ungdom som ikke vil risikere plutselig å befinne seg på Østfronten i tysk uniform, må idag se lengre enn til det nærmeste skritt han tar. Det er ikke så at det makeligste vil være å si ja til arbeidstjenesten og ta imot ordre fra NS-befalet. Det kan skje i en håndvending at siviltjenesten blir forandret til militærtjeneste. Da er det for sent å organisere seg til motstand, - ja en kan for den saks skyld gjerne sitte i lasterummet på en båt på vei til Tyskland som soldat, arbeider eller krigsfange før en aner noen ting. Framgangsmåten som ble brukt mot lærerne, studentene og jødene er enkel nok. Den burde ha lært oss å gjennomskue tyske og quislingske forespeilinger og dementier.

STOPP AT IÅR! Norges folk, slå ring om vår ungdom i denne tiden! Styrk den til å gjøre det den vet er rett, hjelp den om den kommer i fare. Fall ikke unna! Ta den risiko som skal til for å gi hjelp som duger. Her er noen korte råd: 1. Hjelp de unge til å holde sammen. Svik dem ikke med tvil og ynk! 2. Hjelp dem til å lytte etter gode råd. De fins, men alt kan ikke sies åpent idag. Lytt oppmerksomt! 3. Hold tett! Det vrimler av angivere, og denne aksjonen er ikke til å prate om, men arbeide fram. 4. La ingen bli uten hjelp som ofrer for den felles sak. Hjelp med arbeid, husly, med mat og klær. - Forrige gang gjaldt det Ungdomstjenesten, den falt! Og i denne kampen seirer vi. Slå ring om barna og de unge! Stå fast. Vær sterk og gjør andre sterke!

Tsjekkoslovakiet og framtiden.

Denne artikkel bygger i det alt vesentlige på en artikkel fra "Economist".

På femårsdagen for Hitlers innmarsj i Prag (mars 1939), oppfordret den tsjekkoslovakiske regjering i London sitt folk til å gjøre seg klar til vepnet motstand mot undertrykkerne. President Benes selv tok kraftig i og bad sine landsmenn stramme kursen og ikke passivt vente på at republikken skal gjenoppstå. - Det kan ikke nektes at Tsjekkoslovakiet på en måte "har ligget etter"; men man må spørre hvorfor. Perioden etter München var ikke egnet til å skape noen folkelig og nasjonal motstandsbevegelse i Tsjekkoslovakiet. Den kapitulasjonens vei som landet ble drevet inn på høsten 1938, spredte uten tvil meget motløshet og følelse av avmakt. De alliertes stadige militære nederlag i årene som kom, rystet heller ikke det tsjekkoslovakiske folk opp av dets politiske dvale. Det var passiv motstand til et vist punkt. Den aktiv motstand mot nazismen - slik som mordet på Heydrich 1942 - forekom relativt sjelden. Munchenoverenskomsten satt for dypt i folket. Det folk, som da det gjaldt dets eksistens, var blitt latt alene av resten av Europa, var mer eller mindre apatiske nå da Europa hissig begyndte å slite og dra i tonkene sine.

Et annet resultat av München, som svekket den nasjonale motstand, var Hacha-regimet, Benesregjeringens lovlige og konstitusjonelle etterfølgere. Benesregjeringen gjenoppstod riktignok som eksilregjering; men det tsjekkoslovakiske folk glemte ikke så lett at president Benes personlig hadde overradd sin myndighet til Hacha. (Benes flyktet til utlandet høsten 1938). Benes hadde antagelig ikke noe annet å gjøre etter katastrofen sept. 1938; men resultatet var en regjering som gjorde krav på å være lovlig og som samarbeidet med tyskerne. Betydningen av dette kan vanskelig overvurderes. Benes har riktignok senere benektet lovligheten av Hachas regjering. Han har pekt på at hans etterfølger krenket konstitusjonen da han den 15. mars 1939 samtykket i tyskernes okkupasjon av Bøhmen. Videre utløp presidentperioden 18. des. 1942. Siden har det ikke funnet sted noe presidentvalg, og man mener at doktor Benes, som den tidligere president, nå er maktens lovlige innehaver etter konstitusjonens artikkel 58. Men uten hensyn til vekten av dette argument, har det faktum at Hacha-regimet var konstitusjonellt - iallfall i begynnelsen - hatt stor betydning for det tsjekkiske folks holdning.

Tsjekkoslovakias geografiske beliggenhet har også vært et avgjort handicapp for motstandsbevegelsen. Fordi landet er omgitt av fientlig territorium på alle kanter, har det vært vanskeligere for tsjekkerne enn for andre okkuperte nasjoner å få kontakt med politiske sentre utenfor landet. Nå kan det bli en forandring i dette. Sovjetarmeene er nådd fram til Karpat-Ukrain.

Om tsjekkerne nå kommer til å gå over til vepnet motstand beror i stor utstrekning på forholdet til russerne. Det faktum at Tsjekkoslovakia strekker seg fra Karpaternes østre hjørne til hjertet av Tyskland, gjør også sjanse ne for vepnet motstand forskjellig i de forskjellige deler av landet. Brønnene fra det russiske artilleri på den annen side av fjellene kan virke som et lidnende signal for geriljastyrkene i Karpat-Ukraina. I Bohmen og Mähren ligger forholdene ikke så gunstig an. I Slovakia vil svaret på oppfordringen om å gripe til våpen hovedsakelig bero på om slovakerne nå har nytt nok av sin "uavhengige" stat under Tiso. (Tiso dannet i 1938 en egen slovakisk regjering, men uten å bryte rikets enhet. I 1939 erklærte han Slovakia for uavhengig og stilte det under Tysklands beskyttelse. Senere ble han den nye stats president og sluttet seg til aksemaktene og antikomintern-pakten etc.)

Munchenkatastrofen fikk også betydning for den tsjekkoslovakiske republikks demokratiske tradisjoner. Skuffelsen over demokratiet bredte seg blandt tsjekkerne da de så at deres folkestyre ikke kunne redde dem fra nasjonal ulykke. Det var mange som trodde at framtiden var et Ettpartisystem. President Benes har stukket ut linjene for et trepartisystem, et venstreparti, et centrumsparti og et konservativt parti. Men han har ikke gjort det klart hvorledes han vil begrense antallet av partier. Og en av hovedvanskene ved å etablere et trepartisystem etter krigen er at landet har så mange forskjellige folkegrupper. Dessuten er det en farlig vei å gå for demokra-

ter, å begrense partiene.

Den tsjekkoslovakiske eksilregjeringens viktigste politiske arbeidsoppgave har vært rekonstruksjonen av Tsjekkoslovakia med grensene fra før München Alle de allierte regjeringene har erklært at Münchenoverenskomsten er "død og maktesløs". Men den mest utvetydige forsikring om at Tsjekkoslovakia skal gjenoppstå i sin før-München-form, har den sovjetrussiske regjeringen gitt. Sovjet vil uten tvil få meget å si når Tsjekkoslovakias kompliserte minoritetsproblemer skal ordnes igjen. Det sudettyske problem er det viktigste. Tsjekkisk politikk synes å gå inn for den drastiske løsning å flytte de fleste, om ikke alle, sudettyskerne over til Tyskland. Det slovakiske problem er ikke så akutt, men ikke særlig mindre viktig. Diskusjonen løper høyt om Slovakia bør få selvstyre innenfor republikkens ramme. Under første verdenskrig inngikk tsjekkerne og slovakene Pittsburgh-overenskomsten, hvor slovakene ble lovet utstrakt selvstyre. Det var denne overenskomst slovakene senere påberopte seg for å få satt sine krav igjennom. Dr. Benes har nektet å gi noe lignende løfte under denne krigen. Tvert imot, inntil for en tid siden, gikk han inn for mer sentralisasjon enn før krigen. Senere har han skiftet standpunkt. Han sa i en tale i februar iår: "Personlig mener jeg at desentraliseringen av Bøhmen, Mähren, Slovakia og Karpat-Ukraina - det vil særlig være nødvendig i Slovakia - er en selvfølgelighet."

Det er høyst sansynlig at Tsjekkoslovakias framtidige struktur ble diskutert under president Benes visitt i Moskva i februar iår. Sovjetrussisk politikk går ut på å gjenopprette Tsjekkoslovakia slik det var før krigen, men den går samtidig inn for en løsning etter forbundsstatslinjer. Det er særlig tilfelle når det gjelder Karpat-Ukraina, det eneste ukrainske område som blir igjen utenfor Russland, hvis polsk-Ukraina blir absorbert av Sovjet.

Endelig er det spørsmål om den del av Teschenområdet som ble innlemmet i Polen like etter München. Både polakker og tsjekkere gjør krav på området, og de er ikke kommet til enighet. I dette spørsmål har det også vært noen forskjell på den britiske og den russiske holdning. Både den engelske og den sovjetrussiske regjering har brudt staven over Münchenoverenskomsten. Men England har ikke definitivt gått inn for hverken Tsjekkoslovakene eller polakkene i Teschenkonflikten. Sovjet har derimot helt understøttet de førstes krav.

Russlands velvillige stilling til Tsjekkoslovakias rekonstruksjon forklarer delvis den sterke pro-Sovjet tendensen i president Benes politikk. Det kan ikke være tvil om at denne politikk står i samsvar med en utbredt oppfatning innen Tsjekkoslovakia selv. Münchentragedien fikk landet til å snu seg fra vest mot øst, for i tsjekkoslovakernes øyne hadde ikke russerne del i skylden for deres fedrelands oppstykking. Dertil kommer den gamle panslavismen, som alltid har vært sterk i Tsjekkoslovakia, og som nå har blusset opp igjen etter Russland veldige militære seire.

Men Benes politikk bygger ikke så meget på historiske minner som på den nye faktiske situasjon i Øst- og Sentraleuropa. At Østeuropa på mange måter kommer til å stå under russisk innflytelse, har han uten videre gått ut fra. Men spørsmålet om hvilken rolle Tsjekkoslovakia kommer til å spille innen denne russiske innflytelsessfære, står åpent. Det eiendommelige ved situasjonen er at tsjekkerne, som nå definitivt har vendt seg mot øst, framdeles i alt vesentlig er den mest vestorienterte nasjon blandt slaverne.
Det avgjørende for Tsjekkoslovakias -- og alle dets naboers framtid - er hvilke metoder Russland kommer til å bruke for å utøve sin innflytelse over sin framtidige "sfære". Tsjekkerne setter sitt håp til en god nabopolitikk fra Sovjets side. De ser med blide øyne på russisk økonomisk, politisk og militær innflytelse i Øst- og Sentraleuropa, og tror ikke denne innflytelse kommer til å utarte til noe dominerende hegemoni.

- o -

Demokratisk solidaritet.

Det hører med til et virkelig demokratisk sinnelag at man innrømmer ethvert menneske og ethvert folk retten til å bestemme over sin egen skjebne - retten til å velge sine egne linjer og former i bestrebelsen etter å nå frams til størst mulig lykke og fullkommenhet. Under krigen har denne nasjonenes selvbestemmelsesrett kommet særlig godt fram i Atlanterhavsdeklarasjonen. Men samtidig har det syn kommet til å prege alt diplomati mellom de demokratiske nasjonene at noen lykkelig utvikling av de nasjonale og internasjonale forholdene etter krigen ikke kan komme istand uten at landene nærmer seg til hverandre og bygger sin politikk på internasjonal grunn. Det kan synes som om denne krigen kunne ha vært undgått dersom det hadde eksistert et mere intimt internasjonalt samarbeide - og en større internasjonal solidaritet i 1930-årene.

Iethvertfall har vi alle fått erkjenne at Hitlers farligste våpen - det våpen som muliggjorde hans lynkrig i 1940 - det fikk han utlevert av sine fiender i form av en total brist på samfølelse og solidaritet nasjonene imellom. Alle nasjonene ville ha hjelp i sin nød da de ble overfaldt av Tyskland, men ingen ville selv hjelpe sitt naboland da det ble overfaldt - uten England som av mange grunner følte seg forpliktet til - og kallet til - å beskytte de mindre demokratier, om enn den militære kapasitet ikke var stor nok til å holde aksetroppene stangen fra Narvik til Peloponnes. Vi nordmenn var dengang like så isolasjonistisk innstillet som nesten ethvert annet land. Vi sendte ømme tanker til tsjekkoslovakerne - vi var mektig opprømte over Polens skjebne - men ellers var det England og Frankrike og mulig ens Russland som skulle greie opp denslags saker.

Det gikk så langt at da vi ble overfaldt her i Norge, så var det ikke så få som mente - og noen gjør det den dag idag - at også dette var en sak som England skulle greie Vi skulle oppholde fienden til e gelskmennene kom - og så skulle det være slutt til 17. mai. Men da det ikke ble slutt - da engelskmennene drog bort fordi fronten her ikke kunne holdes - da var det forunderlig nok noen som glemte å takke dem fordi de hadde gjort noe som ingen andre - og vi minst - ville gjort: forsøkt å stå sammen med dem som ble overfaldt ved å sende tropper til all verdens kanter av vår klode for å binne sammen og styrke alle demokratier som var villige til å kjempe sammen med dem mot tyranniet - dette til tross for at den militære situasjon i England var meget prekær. Englenderne følte alt fra først av at forsvaret av deres egen øy ikke var det aller mest sentrale i kampen for friheten, men at det det gjaldt var å skape en felles front av alle demokratiske nasjoner. Det artet seg i virkeligheten som en solidaritetsappell - til en kamp mot isolasjonismen. Isolasjonismen og nasjonalismen var sterk - så sterk at den i virkeligheten var blitt en selvfølgelighet for de små nasjonene. Men også i de store land som Russland og Amerika hadde isolasjonismen meget dype røtter - hvilket for Russlands del var en fra først til sist påtvungen isolasjonisme. Men i Amerika kjempet Roosevelt en så stri kamp mot isolasjonismen at det virket som et helt nytt livssyn måtte trenge inn i amerikanerne for at de skulle tenke og føle internasjonalt. Idag er isolasjonismen et tilbakelagt stadium. Internasjonalt samarbeide og internasjonal solidaritet er blitt byggestene i framtiden politikk for alle de nasjoner som er med i kampen.

Nettopp av disse grunner er det at den isolasjonistiske politikk i de ikke krigførende demokratier virker så iøynefallende. At de små demokratier prøver å holde krigen utenfor sine grenser, er ikke bare forståelig, men også av stor verdi, når dette fører med seg fordeler for de andre demokratiene i deres kamp. Slik har faktisk situasjonen vært for de fleste ikkekrigførende land hittil i krigen, som Sverige, Tyrkia, Schweiz og Portugal, men med undtagelse av den irske fristat hvis isolasjonisme har stått for de fleste som en uhyre trussel mot demokratiets hjerte: England. De fleste av disse ikke krigførende land har i sin tid måttet kjøpe eller leie sin "nøytralitet" av Tyskland i form av varer som sikrer den tyske Krigsproduksjon. Et land som Sverige kjøpte sin nøytralitet ved å stille sitt kommunikasjonsnett til tyskernes disposisjon i 1940. Det var dyrt kjøpt og ennå dyrere fordi det ikke var betaling nok. Der skulle betales renter i form av kulelagre, maskiner og jernmalm. Det må ha vært bittert for det svenske folk å understøtte Tyskland med våpenmateriale i disse for demokratiene så skjebnesvangre år. Sverige er jo også et demokrati, og kampen mot Tyskland har derfor også vært en forutsetning for Sveriges frihet Ingen demokrat kan idag være nøytral, og svenskene er selvsagt heller ikke det. De vil sikkert ikke fortsette med sine leveranser til Tyskland lenger enn høyst nødvendig. Riktignok har sven-

skene gamle avtaler med Tyskland om disse varer, men de vil sikkert ikke føle seg forpliktet overfor disse tyranner; for da vilde svenskene ikke bare ha borget sin frihet, men mistet den. Den tid vi nå skal gå igjennom kommer til å kreve meget av oss alle; nå gjelder det at vi står sterkere sammen enn noensinne før, for nå skal Tyskland i kne. Nå må all isolasjonisme forkastes og fremfor alt må det ikke skje at fienden hjelpes av noe frihetselskende land. Det vilde være forrederi mot demokratiet.

Det synes ikke lengre å være nødvendig for Sverige å opprettholde eksporten til Tyskland. Den tyske militærmakt er gjort til en skygge av sel selv ved russernes ofre på Østfronten og ved de allierte flygeres store innsats over byer som Schweinfurt og Erkner. - De har gjort det godt disse flygerne, den tyske rustningsindustri vakler allerede. Nå er de nøitrales varer avgjørende for den tyske produksjon. I denne situasjon skulle det ikke være vanskelig for et demokrati å se hvad det hadde å gjøre. Cordell Hull begynte for noen tid siden en kampanje for å få de ikke-krigførende nasjoner til å stoppe eksporten av krigsnødvendige varer til Tyskland. Det ble bla. overrakt noter til Sverige og Tyrkia med henstilling om å stoppe eksporten. Det ble gjort fordi dette var av meget stor betydning for de alliertes krigsførsel slik som situasjonen nå lå an og fordi man var klar over at disse land ikke vilde risikere å bli dradd inn i krigen mot sitt ønske av denne grunn. - Fra Tyrkia kom for noen dager siden den gledelige erklæring at eksporten ble stoppet fra samme dag. To dager senere gjorde tyrkerne det klart for all verden hvor de stod ved å pointere at eksporten til de allierte ikke på noen måte ble redusert, de var alliert med England.

Så flytter hele verden sitt blikk mot nord, til våre naboer. Kan man tro noe annet enn at også de vil stille seg solidarisk med de kjempende demokratier i denne avgjørende stund? Nå, etter tyrkernes svar? Det betyr meget for oss nordmenn at svenskene reagerer nå, fordi samfølelse og solidaritet blir så nødvendig i Norden etter krigen. - Det forlyder desverre allerede at den svenske regjering vil svare avvisende på henstillingen. Det påberopes at leveransene av kulelagre er gått ned til 1/4 og malmleveransene til 1/3 av hva de opprinnelig var. Renten er lavere, javel, men det var noe annet vi håpet skulle komme frem, noe som det ikke kunne pruttes med.

- o -

Russisk kulturoffensiv.

Hva er krigens hittil største overraskelse? - De fleste er vel enige om svaret: den konstante russiske offensiven siden 1942. Det virket nesten som et mirakel da russerne tok initiativet etter tyskernes raske framganger i kampens første fase. Idag vet vi mer om hva som ligger bak denne russisk offensiv: en gigantisk opprustning som bygget på en industri og en vitenskap som arbeidet på høytrykk. Men det er ikke nok med veldige resurser av folk og materiell og en intellektuell elite som kan organisere krigsproduksjonen og skissere opp felttogsplanene. Den mekaniserte krig stiller store krav til hvert enkelt individs intelligens og utdannelse. Og den fedreland kjærlighet som oppflammer de framadstormende russiske armeer, viser at diss armeer ikke kan være barbariske horder som hverken kan lese eller skrive. Den russiske patriotismen og kampgnisten er den naturlige reaksjon hos et folk som er blitt hensynsløst angrepet; men den bunner også i et våknende åndelig liv, som blir stimulert ved en systematisk propaganda. Russerne kjemper for sin frihet; denne frihet gjelder ikke bare landets grenser, men også den nye sovjetrussiske kulturen; en kultur som den alminnelige borger har del i i en grad Tsarrusslands grå menneskemasser ikke kunne drømme om.

Det kan ha sin interesse å oppgi noen boktall fra Russland:

	1913	1918	1928	1938	1939
Utgitte bøker: (i tusen)	26.2	5.1	34.2	40.0	48.3
Antall eksemplarer: (i millioner)	86.7	49.6	265.0	692.7	701.0

I England og Amerika f. eks. utgis det omtrent 10 000 forskjellige bøker om året. - Det er ikke bare rettroen sovjetrussisk litteratur som blir trykt. Gorkijs arbeider er trykt i 40 mill. eks., Tolstoys i 21 mill. Victor Hugo og Maupassant er solgt i over 3 mill. eks. hver i Sovjetrussland. Zola, Balzac, Dickens og Shakespeare i over 1 mill. eksemplarer hver.

- o -

K R O N I K K E N

Nr. 6 — 4. mai 1944.

UKEN SOM GIKK (27. april - 3. mai)

Østfronten er fortsatt preget av oppmarsj og oppladning. Kampene ved Sevastopol vedvarer, mens de tysk-rumenske styrker forsøkes evakuert, med store tap. Ellers kan kamphandlingene langs hele fronten karakteriseres som lokale forstyrrelsesaksjoner fra tysk side og i enkelte avsnitt russiske offensive foretagender i mindre målestokk, utvilsomt bare å oppfatte som voldsom rekognosering. Imens foregår store russiske troppekonsentrasjoner, etappelinjer bygges ut for sommerens enorme påkjenning og depotene trekkes nærmere frontlinjen.

At det finner sted forberedelser for en russisk offensiv i stor målestok er ikke tvilsomt, men det foreligger ennå ikke noe som utpeker hvilken hovedstøtretning den røde armes ledelse vil velge. Oppmarsjen finner sted både mot nord-, midt-, og søravsnittet, og mulige tyngdepunkter finns både i Romania, hvor man i tilfelle kan forutse konvergerende støtretninger fra Roman, Iasi, Tighina (Bender) og Dnjestr-munningen. Det er ikke umulig at russerne har krefter nok til å åpne en offensiv på alle eller de fleste av disse avsnitt i første omgang, for å bringe den tyske fronten i styrke på det rene, og at det er oppgjort alternative planer, ikke minst med henblikk på samspillet med de vestallierte operasjoner. I så fall kan det komme til å vare en tid før man kan avgjøre hvor hovedstøtet kommer. Så vidt man kan se vil Lwow-avsnittet by de største operative muligheter. Her har russerne etter de to siste måneders offensiv i høy grad forbedret sin utgangsstilling, og disponerer nå mellom Kowel og Karpatene en offensiv-basis med henved 400 kilometers bredde, og dertil vil de ha en ypperlig flankedekning både i nord og sør, idet Pripjetmyrene og Karpatene umuliggjør tyske omklamringsforsøk. At tyskerne med en viss engstelse ser på de russiske forberedelser til sommerfelttoget og regner med at kamppausen ikke blir lang, viser bla. den kjennsgjerning at de har overført to divisjoner vestfra igjen.

Som tidligere nevnt er det sannsynlig at en russisk stor-offensiv over Lwow inn i Polen har som forutsetning en vestalliert invasjon i full målestokk. Noen sikre holdepunkter for om, når og hvor den kommer, har man fortsatt ikke; det er ennå ikke mulig å skjelne sikkert mellom de militære kjennsgjerninger og det som er ledd i nervekrigen. Det er naturligvis klart at den engelsk-amerikanske ledelse ikke med lett hjerte går til en så stor innsats, og utenforstående har naturligvis heller ingen oversikt over hvor langt forberedelsene er fremskredet og hvor sterkt Tyskland ennå er militært. Det er imidlertid vanskelig å tenke seg at vestmaktene både av militære, politiske og psykologiske grunner kan la nok en sommer gå uten å sette inn en avgjørende aksjon. Naturligvis har den potensielle annen front allerede nå og har lenge hatt militær betydning, ved å binde meget betydelige tyske troppestyrker i vest, en slags overføring på det landmilitære område av det sjøstrategiske begrep "fleet in being". Men tross dette og tross den voldsomme luftoffensiv i de siste måneder er det sannsynlig at støtet også må settes inn overfor en motstander med en så desperat kjempende ledelse som Tyskland. Det er tydelig at den svenske presses korrespondenter i London er overbevist om at invasjonen kommer i sommer, men heller ikke de vil spå om tidspunktet.

I denne forbinnelse har den dagsordre Stalin sendte ut til 1. mai ganske stor interesse. Han erklærte at Ryssland, som alt hadde drevet tyskerne ut fra 3/4 av det okkuperte område, ville forfølge fienden videre til han var definitivt nedkjempet, og rettet en inntrengende advarsel til Ungarn, Romania, Bulgaria og Finnland om å bryte med Tyskland mens det ennå var tid. Særlig bemerkelsverdig var imidlertid de anerkjennende ord og den formelig hjertelige tone han brukte ved omtalen av Russlands "to store allierte", England og USA. Han understreket nesten demonstrativt den militære hjelp de hadde ytet Russland ve å binde tyske styrker i Italia, ved bombeoffensiven og ved sine leveranser av materiell til Russland. Han endte med å si at Tyskland ville bli nedkjempet ved en felles aksjon fra øst, vest og sør,